

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

FILOZOFICKÁ FAKULTA

KATEDRA SOCIOLOGIE A ANDRAGOGIKY

MEDIÁLNÍ OBRAZ UDÁLOSTÍ NA ŠLUKNOVSKU

Bakalářská diplomová práce

Autor: **Barbora Obručnicková**

Vedoucí práce: **Mgr. Jaroslav Šotola, Ph.D**

Olomouc

2014

Děkuji panu Mgr. Jaroslavu Šotolovi, P.h.D za cenné rady a pomoc, které mi poskytl při vytváření této práce.

Čestně prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou diplomovou práci vypracovala samostatně a pouze s použitím uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne

.....

podpis autorky

Anotace

Tato práce se zaměřuje na způsob mediální prezentace událostí na Šluknovsku. V teoretické části je pozornost věnována teorii sociální konstrukce reality, nastíněna je problematika mediální konstrukce reality, kterou doplňuje pojednání o způsobu zobrazování etnických minorit v médiích. Součástí práce je i kapitola zabývající se tématem soužití mezi majoritní společností a romskou menšinou s důrazem na perspektivu sociálního vyloučení. Prostřednictvím diskurzivní analýzy je zkoumána konstrukce šluknovských událostí ve vybraných médiích.

Abstract

This paper focuses on how the media presentation events on Šluknovsko. The theoretical part focuses theory of social construction of reality, outlined the issue of media construction of reality, which is complemented by a treatise on how to present ethnic minorities in the media. The paper also includes a chapter dealing with the theme of relationship between the majority population and the Roma minority, with an emphasis on the perspective of social exclusion. Through discourse analysis explores the construction of events on Sluknov in selected media.

Klíčová slova

sociální konstrukce reality, mediální konstrukce reality, diskurz, diskursivní analýza, majoritní společnost, romská minorita, sociální vyloučení, šluknovské události

Keywords

Social construction of reality, medial construction of reality, discourse, discourse analysis, majority society, Roma minority, Sluknov events

Obsah

1 Úvod.....	5
2 Soužití majoritní společnosti a romské minority.....	6
2.1 Problematika sociálního vyloučení.....	7
3 Teorie sociální konstrukce reality.....	9
4 Mediální konstrukce reality.....	10
4.1 Gatekeeping.....	11
4.2 Agenda-setting.....	12
4.3 Zpravodajské hodnoty.....	13
5 Média a etnické minority.....	14
5.1 Teorie nového rasismu.....	15
5.2 Zobrazení Romů v médiích.....	17
6 Metodologická část.....	18
6.1 Diskurz a diskurzivní analýza.....	18
6.2 Cíl výzkumu.....	20
6.3 Postup výzkumu.....	20
6.4 Hlavní výzkumná otázka.....	21
6.5 Dílčí výzkumné otázky.....	22
7 Analytická část.....	22
7.1 Analýza diskurzu Děčínského deníku.....	22
7.1.1 Kategorie „my“ jako aktér šluknovských událostí.....	22
7.1.2 Kategorie „oni“ jako problematická skupina obyvatel.....	24
7.1.3 Kategorie „oni“ a otázka kriminality.....	26
7.1.4 Role policie.....	27
7.1.5 Role politických činitelů.....	28
7.1.6 „Běžní“ lidé a radikálové.....	29
7.1.7 Prostor pro zástupce majority a minority.....	30
7.2 Analýza diskurzu serveru Novinky.cz.....	31

7.2.1 Kategorie „my“ jako aktér šluknovských událostí.....	31
7.2.2 Kategorie „oni“ jako problematická skupina obyvatel.....	32
7.2.3 Kategorie „oni“ a otázka kriminality.....	34
7.2.4 Role policie.....	35
7.2.5 Role politických činitelů.....	36
7.2.6 „Běžní“ lidé a radikálové.....	37
7.2.7 Prostor pro zástupce majority a minority.....	37
8 Srovnání výsledků analýzy.....	38
9 Závěr.....	40
10 Literatura.....	41
Přílohy.....	44

1. Úvod

Soužití majoritní společnosti a romské etnické minority je zpravidla nahlíženo jako velmi citlivé téma. Komplikované vzájemné vztahy se rovněž odrazily v událostech, k nimž došlo v roce 2011 ve Šluknovském výběžku. Po násilných útocích v Novém Boru a Rumburku napětí v oblasti výrazně vzrostlo a vyústilo v protiromsky zaměřené demonstrace a pochody. Ke šluknovskému regionu se obrátila pozornost celé české společnosti, která se dosud neseťkala s tak výraznými protesty proti romské menšině. Různé protiromské demonstrace měla veřejnost spíše spojeny s radikály. Ve Šluknovském výběžku se však situace obrátila – protestů se účastnili i „běžní“ občané, kteří se k radikálním skupinám nehlásí. Dění na Šluknovsku pochopitelně nemohlo uniknout pozornosti médií, která sehrávají v současné společnosti významnou, ne-li klíčovou roli. Většina české společnosti přitom sledovala události na Šluknovsku právě prostřednictvím médií a neměla s tamní situací přímou osobní zkušenost. Realita, kterou nám média nabízejí, je však určitými principy konstruována. A právě způsob, jakým média konstruovala obraz šluknovských událostí, se stal předmětem zájmu této práce. Naším cílem je tedy analyzovat mediální diskurz o šluknovských událostech.

Pro zasazení této práce do obecného kontextu se seznámíme s problematikou soužití majority a romské menšiny, přiblížíme si koncept sociálního vyloučení, který bývá v kulturní antropologii používán pro popis situace Romů v České republice. Následně se budeme věnovat teorii sociální konstrukce reality, která je východiskem pro předpoklad, že rovněž média svým způsobem realitu konstruují. V dalších kapitolách se zaměříme na média samotná – na principy mediální konstrukce reality a otázku zobrazování etnických menšin v mediálním prostoru. Dále si přiblížíme koncepty diskurzu a diskurzivní analýzy, která nám v této práci slouží jako výzkumná metodika. Na tyto kapitoly navážeme samotnou analýzou diskurzu vybraných médií.

2 Soužití majoritní společnosti a romské minority

Na následujících řádcích se budeme věnovat problematice soužití mezi majoritní společností a romskou menšinou. Podle výzkumu provedeného CVVM v dubnu 2013 považuje 87 % české veřejnosti soužití s romskou menšinou za „špatné“, přičemž z toho 36 % označilo vztahy mezi oběma etniky za „velmi špatné“. Výsledky šetření provedeného v roce 2013 hodnotí soužití zatím nejhůře od roku 1997, kdy začaly být prováděny výzkumy CVVM na toto téma. (CVVM: 2013).

Téma vzájemného soužití české majority a romské menšiny je skutečně aktuální a ožehavé, o čemž svědčí i stále vzrůstající nespokojenost s úrovní těchto vztahů, jak prokázalo výše uvedené šetření. Odpověď na otázku, jaké postoje zastávají členové majoritní společnosti vůči romské menšině, hledal i výzkum GAC (2007). Podle jeho výsledků většina obyvatelstva zastává názor, že Romové samotní mají největší podíl viny na své situaci, naopak menší míru zodpovědnosti připisují české společnosti a institucím. Jako důvody pádu Romů na sociální dno vidí zejména jejich etnickou a kulturní odlišnost. Stále více lidí se zároveň odklání od názoru, že za sociálním vyloučením členů romské menšiny mohou stát společenské a historické podmínky. Co se týče konkrétních příčin, které podle majoritní populace způsobují marginalizaci členů romské menšiny, jedná se zejména o neochotu Romů pracovat a následné zneužívání sociálních dávek, odlišnost romských hodnot a zvyků a obavy majority z příslušníků romské menšiny. (GAC: 2007)

Otázkou soužití mezi majoritní společností a romskou menšinou se ve svém výzkumu zabývali také Šimíková, Bučková a Smékal (2003). Tvrdí, že běžné jsou ve společnosti emotivní postoje k tomu, kdo je za stav vzájemného soužití odpovědný. Jejich výzkum proběhl v etnicky smíšených domech a čtvrtích, přičemž se dotazovali jak členů majority, tak Romů. Jaké jsou důvody problémů vzájemného soužití podle tohoto výzkumu? Podle respondentů z majority jsou největšími problémy hloučnost Romů, odlišné romské zvyklosti a celkově negativní mezilidské vztahy ve společnosti. Naopak Romové spatřují problém v rasismu a nesnášenlivosti majoritní společnosti, dále v odlišných zvyklostech a obecně v negativních vztazích mezi lidmi. Dalším tématem výzkumu se staly stereotypy, které o sobě navzájem obě skupiny mají. V rámci šetření dotázaní Romové označili za nejdůležitější v hodnotovém žebříčku

majority materiální hodnoty a zaměření na výkon. Problematicky vnímají rasistické a xenofóbní postoje majoritní společnosti. Příslušníci majority naopak chápou Romy jako skupinu obyvatel, která preferuje hodnoty spojené s rodinou a komunitou.

Podle Mareše (1999: 55-56) se zdrojem problémů v soužití romské menšiny s majoritní společností může stát chudoba značné části Romů, kterou bude majorita vnímat negativně. Na straně Romů mohou působit rodové vazby, které majoritní společnost již těžko chápe. Dalším faktorem může být neochota Romů převzít normy majority, která Romům přisuzuje inferiorní status. Co se týče majority, z její strany situaci komplikují časté xenofobní až rasistické postoje vůči romské menšině. Etnické menšiny obecně přitom patří v evropských zemích k sociálně slabým vrstvám obyvatelstva. Jak uvádí Barša (2004: 293) česká veřejnost má velkou nechuť k programům, které by brali ohled na etnicko-kulturní identitu Romů a byly určeny primárně pro zlepšení postavení této etnické menšiny. Zároveň však připomíná, že pro multikulturní soužití je nutné jak přizpůsobení menšiny okolní společnosti, tak i přizpůsobení většinové společnosti etnické minoritě. (Barša 2004: 288)

Podle Říčana (1998) se Romové cítí ve společnosti být cizorodým prvkem a neidentifikují se jak s normami majoritní společnosti, tak se státními institucemi. Převážná část Romů patří do sociální vrstvy nacházející se na okraji bídy, což je determinující faktor pro současnou situaci značné části romské menšiny. Jevy jako je kriminalita či obtěžování okolí, s nimiž bývá romská menšina stereotypně v očích majority spojována, je proto nutné interpretovat jako projevy jejího sociálního vyloučení, nikoliv jako znak specifické romské kultury.

V návaznosti na otázku sociálního postavení romské menšiny se dostáváme k dalšímu oddílu naší práce, který si klade za cíl čtenáři nastínit koncept sociálního vyloučení.

2.1 Problematika sociálního vyloučení

Veřejnost se často domnívá, že za chudobou a sociálním vyloučením romské menšiny stojí jejich kulturní odlišnost. Tato kulturní odlišnost Romů pak bývá veřejností chápána také jako problém pro vzájemné soužití. Alternativu k těmto postojům

představuje koncepcí sociálního vyloučení. Proto považujeme za vhodné se v návaznosti na kapitolu o soužití mezi majoritou a romskou menšinou seznámit i s koncepcí sociálního vyloučení.

Podle Moravce (2006) je otázka „romství“ či etnicity pro pochopení sociálního vyloučení významné části Romů do značné míry irelevantní. Představu, že sociální vyloučení Romů je záležitostí vztahu dvou etnických skupin, Čechů a Romů, považuje za nepřesnou a odvádějící pozornost od zejména sociální a ekonomické povahy problému. Jednání a obecně životní strategie, které používají sociálně vyloučení Romové jsou adaptací na jejich vyloučení na společenský okraj, nikoliv projevem romské kultury. Pro majoritu obtížně pochopitelné způsoby jednání jsou podle Moravcovy optiky cestou, jak žít v sociálně, ekonomicky a kulturně znevýhodňujících podmínkách. Sociálně vyloučení však nejsou všichni Romové, které navíc nelze chápat jako homogenní skupinu.

Za sociálně vyloučené jsou obecně považovány jednotlivci a skupiny, které se nemohou podílet na běžných aktivitách společnosti jako příslušníci majority (srov. např. Navrátil 2003; Mareš 2000) Proč se ovšem hovoří o sociálním vyloučení a nikoliv o chudobě? Podle Mareš (2000: 287) lze rozlišit několik rovin sociálního vyloučení. První z nich představuje ekonomické vyloučení spojené zejména s marginalizací na trhu práce a dlouhodobou nezaměstnaností, jejichž důsledkem je chudoba. Ekonomické vyloučení s sebou nese také logicky nižší životní úroveň a standart ve srovnání s mainstreamovou společností. Další rovinu tvoří sociální vyloučení v užším slova smyslu a lze jej charakterizovat jako nedostatek sociálního kapitálu, nebo-li zjednodušeně společenských kontaktů a vazeb. Podobně kulturní vyloučení je chápáno jako nemožnost podílet se na kultuře společnosti, s čímž rovněž souvisí omezený kulturní kapitál sociálně vyloučených. Jiným aspektem je politické vyloučení, které brání v ovlivňování chodu společnosti i vlastního života. Mareš (2000: 287) akcentuje rovněž kategorii symbolického vyloučení přinášející stigmatizaci sociálních skupin i jednotlivců, kterou produkují v soudobé společnosti především masmédia.

Gabal (2006: 31) se podrobněji věnují i hledisku prostorového vyloučení. Sociálně vyloučené lokality se často nacházejí na periferii obcí a měst. Pokud leží ve vnitřním městě, zpravidla se jedná o takovou část, která slouží prvořadě k jiným účelům, než k

bydlení – příkladem mohou být průmyslové zóny. Sociálně vyloučené lokality však bývají odděleny od částí, kde bydlí majoritní společnost, rovněž dalšími bariérami – řekou, železnicí či rušnou silnicí. Pro sociálně vyloučené lokality je typické, že v jejich okolí chybí běžná občanská vybavenost jako jsou obchody, služby a instituce. Na druhou stranu se v blízkosti těchto lokalit můžeme setkat s větším počtem zastavárem či heren.

3 Teorie sociální konstrukce reality

Ačkoliv v ohnisku zájmu této práce leží způsob, jakým média konstruují realitu, pro lepší pochopení celé problematiky si na následujících řádcích přiblížíme teorii sociální konstrukce reality. Tato teorie tvoří totiž obecný základ pro předpokad, že média realitu konstruují. Principy, na kterých je založeno sociální konstruování reality, shrnuli ve svém díle Berger a Luckmann (1999). Ústřední roli při vytváření reality podle Bergera s Luckmannem zaujímá jazyk, neboť „lidské vyjadřování má schopnost objektivace, což znamená, že se může projevat v produktech lidské činnosti, které jsou jak jejich autorům, tak ostatním lidem dostupné jako prvky společného světa.“ (Berger a Luckmann 1999: 39).

Oba vědci vycházejí ze specifického postavení člověka mezi živočichy. Pro člověka je biologickou nezbytností externalizovat se prostřednictvím činnosti. Důvodem je skutečnost, že biologické vybavení člověka je ve srovnání s jinými živočišnými druhy poměrně omezené. Externalizace, při níž vzniká sociální řád, představuje pro člověka antropologickou nutnost. Mezi člověkem a společností probíhá stálá vzájemná interakce na dialektickém principu. Člověk vytváří společnost, která jej následně zpětně formuje. Sociální realita je konstruována prostřednictvím tří procesů, které jsou označovány jako externalizace, objektivace a internalizace. Při externalizaci člověk sociální řád tvoří, následnou objektivací se sociální řád stává objektivní realitou a v průběhu internalizace si jedinec tento řád zpět zvnitřňuje. Tímto způsobem budovaná realita se však zcela promítne až do života nové generace, která si tuto realitu internalizuje v rámci procesu socializace. Člověk však zapomíná, že sociální realitu vytváří a přistupuje k ní nikoliv jako ke konstrukt, nýbrž jako k objektivní realitě. Vytvořená realita rovněž potřebuje potvrdit a ospravedlnit svou existenci, k čemuž slouží procesy legitimizace. (Berger a Luckmann 1999: 51-127).

Co se týče vztahu médií a sociálního konstruování reality, podle Burtona a Jiráka (2001: 290-291) se právě zpravodajství z velké části podílí na konstrukci sociální reality. Podle sociálního konstruktivismu nám totiž realita není sama o sobě dostupná, ale je vždy zprostředkována pomocí aparátů, které jsou sdíleny s jinými lidmi. Takovým aparátem je například přirozený jazyk. Z teorie sociální konstrukce reality vyplývá, že klíčovou roli hraje komunikace – tedy i média. Jak upozorňuje Jiráka a Köpplová (2007: 59), žurnalistika odráží společensky akceptovanou strukturu světa – pro příjemce médií svět konstruuje a zároveň definuje, co lze považovat za „normální“ a co již není akceptovatelné.

4. Mediální konstrukce reality

Realita, kterou nám média nabízejí, je určitým způsobem konstruována. Tím, že média zpracují určitou událost, konstruují její určitou verzi, neboť původní skutečnost již není bezprostředně dostupná. Nejedná se o profesionální selhání žurnalistů, ale o důsledek povahy médií referujících o něčem minulém – z logiky věci již nemáme k této skutečnosti přístup. (Reifová 2004: 212-213). Podle Kunczika (1995: 106-113) je objektivita zpravodajství zavádějící pojem, kterému podléhají jak recipienti, tak mnohdy i samotní žurnalisté. Kunczik (1995: 110) však požadavky na dosažení objektivitu považuje za irelevantní, neboť mediální pracovníci se mohou o objektivitu nanejvýše pokoušet.

Představa, že média realitu konstruují a nepředkládají publiku autentický obraz skutečnosti, vychází ze samotné povahy sdělovacích prostředků. Jiráka a Köpplová (2007: 52) spatřují charakter médií ve třech dimenzích. Primárně média patří mezi společenské instituce, které zprostředkovávají komunikaci ve veřejném prostoru a participují na rozvoji, tvorbě a přeměnách kultury. Dalším aspektem je podle nich skutečnost, že média nefungují izolovaně, ale vždy v interakci s dalšími společenskými systémy. Posledním znakem je role médií, na kterou lze nahlížet dvojitým způsobem: média můžeme považovat za nástroj přenosu informací, ale i za nositele ideologie.

Média zprostředkovávají společenským aktérům kontakt s okolní realitou prostřednictvím procesu mediace. Tento proces znamená přenos určité informace od komunikátora, reprezentovaného médii, k adresátovi. Mediované sdělení je výrazně

odlišné od běžné mezilidské komunikace probíhající tváří v tvář. Tato rozdílnost je spatřována mediálními teoretiky v několika aspektech. Sdělení zprostředkované mediací je určeno širšímu okruhu adresátů, přičemž možnost zpětné vazby je ze samotné povahy věci omezená. Zároveň se v rámci mediace otevírá prostor pro nesoulad mezi realitou a jejím obrazem, který nám média nabízejí. (Reifová, 2004).

McQuail (2002) tvrdí, že mediaci lze pojímat různými způsoby. Může se jednat o nestranné informování, ale i o manipulativní podání událostí. Média podle McQuaila mohou v souvislosti s mediací přinášet člověku širší pohled na svět, přispívat k integraci společnosti a pomáhat vzájemně lidi propojovat. V tomto případě jsou tedy zdůrazněny pozitivní stránky médií. Některé mediální teorie na druhou stranu namítají, že média se mohou snažit společnost rovněž ovlivňovat a kontrolovat. Masová média jsou obecně považována za jednoho „z nejmocnějších sociálních aktérů, kteří jsou angažováni v oblasti interpretování, definování a tedy i vytváření či konstruování reality...“ (Reifová 2004: 107).

Mediální komunikace odráží symbolický charakter života člověka a je vždy zasazena do společenského kontextu. Lidé používají neustále symbolická vyjádření a zároveň interpretují sdělení druhých, jsou permanentně zapojeni do komunikace s ostatními a do výměny symbolických obsahů. Média z tohoto úhlu pohledu fungují jako nástroj komunikace, který se orientuje na velkovýrobu symbolických sdělení v čase a prostoru. (Thompson 2004: 20).

Samotné zprávy jsou konstrukty podobně jako jiná sdělení, podléhají zažitým rutinním vzorcům výroby zpráv a odrážejí zakotvení média v určité kultuře. Zpravodajství se vyznačuje etnocentrickým charakterem a orientuje se na události snáze pochopitelné optikou „naší“ kultury. Laická veřejnost však má tendenci vnímat zpravodajství jako věrný obraz skutečnosti a nereflektuje zprávy jako mediální konstrukt.(Burton a Jiráček 2001: 256-257) .Konkrétní principy, které stojí za mediální konstrukcí reality, si nyní blíže osvětlíme.

4. 1 Gatekeeping

Jedním z principů mediální konstrukce reality je gatekeeping. Jedná se o proces výběru zpráv, při němž je pracovníky médií rozhodováno, které události projdou pomyslnou „branou“ a stanou se z nich mediální zprávy. V rámci gatekeeping

zohledňuje řadu faktorů, jako je například velikost daného média, předpokládané hodnoty publika, mediální rutiny, interpersonální vztahy v redakci, ale i nedostatek času a prostoru. (Reifová 2004: 70-71) Teorie gatekeepingu spočívá v předpokladu, že média vybírají pouze některé informace pro následné předávání publiku, zatímco jiné zprávy potlačují. Třídění informací může probíhat jak záměrně, tak neúmyslně a nahodile. Média díky gatekeepingu fungují jako určitý filtr událostí a zpráv. To lze chápat jak v pozitivním, tak negativním smyslu. Na jednu stranu gatekeeping uspořádává záplavu zpráv a informací, které míří na dnešního člověka, na stranu druhou přispívá k zjednodušování a zkreslování reality. (McQuail 2002: 240-241). Samotný gatekeeping nelze však vykládat jednostranně jako snahu o manipulaci ze strany médií – jedná se o vysoce formální postupy, které určují události, o nichž budou sdělovací prostředky referovat. (Burton Jiráček 2001:240) Jestliže platí teze, že média selektují určité události, které následně zpracují jako zprávu určenou publiku, nabízí se otázka, které faktory tuto selekci determinují. V souladu s McQuailem (2002: 241) můžeme faktory rozhodující v rámci procesu gatekeepingu rozdělit do dvou kategorií: na faktory organizační související s rutinními byrokratickými mechanismy a na faktory ideologické, které rezonují s hodnotami a kulturními tlaky sociálního prostředí, v němž dané médium působí.

4. 2 Agenda-setting

Princip agenda- setting vychází z koncepce gatekeepingu, kterou jsme si výše představili. Teorie agenda – setting vychází z předpokladu, že ve veřejném prostoru se objevuje velké množství témat, která by mohla občany zajímat. Pozornost médií však získají jen některá témata a jiná jsou vyloučena. Média prostřednictvím techniky agenda-setting některá témata vkládají do veřejného, resp. mediálního diskurzu, zatímco jiná jsou, ať už nezáměrně či úmyslně, žurnalisty opomíjena. Pomocí techniky nazvané agenda-setting mohou média ovlivňovat, jaká témata bude veřejnost považovat za významná a kterým naopak nebude následně přikládat větší důležitost. Podoba mediální agendy je ovlivňována tlakem vlivnějších médií, pokud taková existují, nebo případně vlivem nápadných událostí. Koncepci agenda-setting zavedli do mediálních studií M. E. McCombs a D. L. Shaw v roce 1972. (Reifová 2004: 16-17)

Představa M. E. McCombse a D. L. Shawa vycházela z předpokladu, že o prosazení určitého tématu do veřejné agendy rozhoduje jeho četnost výskytu v médiích. Později však byla koncepce agenda-setting v mediálních studiích dále rozpracována a převládla teze, že nastolení určitého tématu je určováno spíše jeho zpracováním, interpretací a sociálním kontextem. (Jirák a Köpplová 2007: 182).

Tím, že zaměstnanci médií vybírají pouze určité zprávy, je u publika vzbuzován dojem, že právě tyto události patří mezi nejdůležitější. Je-li například některá událost prezentována na titulní straně novin nebo na začátku zpravodajské relace, je publikem zpravidla považována za důležitou. (Burton a Jirák 2001: 240) . S koncepcí agenda-setting je spojena i diskuse zaměřená na míru vlivu sdělovacích prostředků. Podle Kunczika (1995 : 199) lze konstatovat, že potenciál vlivu média je tím větší, čím menší je prvotní zkušenost recipienta.

4. 3 Zpravodajské hodnoty

S gatekeepingem a mediální nastolováním témat, čili agenda-setting souvisí rovněž téma zpravodajských hodnot. Zpravodajské hodnoty jsou kritéria, která rozhodují, jestli určitá událost je natolik atraktivní, aby mohla být zpracována na zprávu v médiích. Jako takové náleží k principům mediální konstrukce reality. Mezi základní zpravodajské hodnoty patří například jednoznačnost, vztah k elitním osobám, národům a státům, negativita, personalizace, frekvence, předvídatelnost, kontinuita, nebo blízkost události – to, co se odehrálo v kulturním a sociálním prostředí, které je blízké médiu či jeho čtenářům, má větší šanci, že se stane mediální zprávou. Zpravodajské hodnoty odrážejí jak sociokulturní prostředí, v němž dané médium funguje, tak i schopnost médiu formálně zpracovat jednotlivé události. (srov. Reifová 2004, Burton a Jirák 2001). Pro zařazení určité události do zpravodajství může být rozhodující jak intenzita jediné zpravodajské hodnoty, tak kombinace několika různých hodnot. Mediální studia však zatím dokázala popsat pouze znaky určující výběr zpráv, vznik zpravodajských hodnot nebyl dosud vysvětlen. (Kunczik 1995: 119). V mediálních studiích koncepci zpravodajských hodnot metodologicky podložili J. Galtung a M. Rugeová, dále byla rozpracována například teoretikem W. Schulzem. Zpravodajské hodnoty jsou ustálené rutinní postupy, které poskytují žurnalistům rovněž vodítko, jakým způsobem

jednotlivé události přetvořit do podoby mediální zprávy. (Burton a Jiráček, 2001). Volek (2000: 103) podotýká, že média se často zaměřují na „špatné zprávy“, které zobrazují deviantní chování. Tímto způsobem si média zvyšují přízeň publika, ať už se jedná o sledovanost nebo čtenost. Orientace médií na deviantní jednání však zároveň vytyčuje morální hranice a určuje tak podobu dobra a zla ve společnosti. Sdělovací prostředky tím, že definují určitou sociální skupinu jako deviantní, se podílí na konstrukci morálního řádu.

Podle teorie mediální konstrukce reality nám tedy média nenabízejí věrný obraz reality a neprezentují události „přesně“ jak se staly, ale vybírají určité zprávy podle svých předem určených kritérií. Následně tyto události zpracovávají podle zaběhnutých rutin a předávají publiku. Výsledné zprávy, které se dostávají k čtenářům či posluchačům, jsou podle této koncepce mediálními konstrukty, které ukazují vždy jen část společenské reality.

5 Média a etnické minority

Podle Burtona a Jiráčka (2001) média vždy vycházejí z kultury a společnosti, ve které jsou zakotveny. Při studiu médií je třeba mít tento fakt na paměti. Obsah médií v sobě obsahuje to, co je vlastní dané kultuře a společenskému kontextu určité doby. Sdělovací prostředky mají sklon stereotypizovat jednotlivé skupiny ve společnosti, a to včetně etnických menšin – zjednodušují události tak, aby udrželi zájem publika. Média se při prezentování určité kultury chovají selektivně. Podobně si vybírá i publikum, jaké materiály si chce číst a sledovat.

Thompson (2004: 168) uvádí, že média umožnila člověku setkat se zprostředkovaně s jevy, s nimiž by se osobně ve svém bezprostředním okolí jinak nesetkal. Prostřednictvím médií si členové společnosti mohou vytvářet představy o ostatních lidech či skupinách, se kterými nejsou v přímém osobním kontaktu a přitom nebrat ohledy na realitu.

Etnické menšiny jsou rovněž skupinami ve společnosti, s nimiž se příslušníci majoritní společnosti nemusejí zpravidla každodenně setkávat. Tento nedostatek osobní zkušenosti může vést k situaci, že jediným zdrojem informací o etnických minoritách se pro nás stanou média.

Podle Van Dijka (1991) se v médiích jak v evropských zemích, tak v USA v posledních desetiletích stále méně objevují otevřeně rasistické názory. To však nebrání v prezentování etnických minorit jako problémových, případně jako hrozby pro společnost. Na druhou stranu se média v souvislosti s etnickými menšinami jen v malé míře věnují jiným, než negativním tématům jako jsou problémy, násilí či zločinnost. Vliv médií nespočívá v nekritickém přijetí názorů a myšlenek, které prezentují, ze strany publika. Média spíše vytyčují hranice, jakým způsobem mají jejich příjemci přemýšlet a hovořit o etnických menšinách – vytvářejí ve společnosti etnický konsenzus. Lze říci, že média diskurzivními praktikami potvrzují dominantní postavení majoritní společnosti vůči etnickými minoritám. (srov. Van Dijk: 1991). Pro charakterizaci postavení etnických minorit v médiích přišel dále Van Dijk (2000) s koncepcí nového rasismu, kterou si představíme v samostatné kapitole.

Za zajímavý aspekt v souvislosti s diskusí o vztahu etnických menšin a médií můžeme považovat otázku, jakým způsobem média ovlivňují identitu jednotlivců i skupin ve společnosti. Thompson (2004: 167-187) hovoří o problematice sebepojetí, které nám média zprostředkovávají. V době, ve které média ještě nezastávala významnou úlohu ve společnosti, si každý jedinec budoval svou identitu především prostřednictvím osobní interakce s druhými lidmi. V současnosti však na tvorbě naší identity stále ve větší míře participují média. Podle Thompsona (2004: 172) se sdělovací prostředky v tomto smyslu symbolickými prostředky podílejí nejen na tvorbě identity individuální, nýbrž i na vytváření identity sociálních skupin, včetně etnických minorit.

Obraz etnických minorit v médiích je mediálním konstruktem, který ze své podstaty nepřináší publiku věrný obraz reality. Média mají určité principy, podle nichž zpravodajství konstruuje, což se samozřejmě týká i zpráv o etnických menšinách. Převážná část majoritní společnosti však není v každodenním kontaktu s příslušníky etnické menšiny a je tak odkázána na mediální pokrytí života etnických menšin. Je zjevné, že tento mediální obraz, ať už Romů či jiné etnické menšiny, může publikum začít považovat za realitu.

5. 1 Teorie nového rasismu

Nyní si blíže objasníme koncepcí nového rasismu, kterou představil Van Dijk (2000).

Podle Van Dijka je „nový rasismus“ odlišný fenomén od rasismu „starého“ který známe z dob otroctví, segregace či apartheidu. Hlavním rozdílem je fakt, že nový rasismus se nezakládá na teoriích o biologické podřadnosti příslušníků menšin, která je v moderní demokratické společnosti nepřijatelná. Nový rasismus se místo biologických teorií zaměřuje na kulturní odlišnosti etnických menšin. Nový rasismus je více skrytý a spíše nenápadný, projevuje se především na implicitní úrovni a na první pohled nemusí být zcela zřejmé, že se o rasismus jedná. Van Dijk uvádí jako několik znaků, které nový rasismus charakterizují. Mimo zdůrazňování kulturní odlišnosti Dijk tvrdí, že média spojují etnické menšiny s negativními vlastnostmi a chováním. Jedná se například o žití v neúplných rodinách, drogovou závislost, příživnictví a zneužívání sociálního systému či obecně patologické jevy.

Nový rasismus se projevuje zejména v rámci diskurzu. Dijk uvádí, že nový rasismus je vyjadřován a potvrzován různými způsoby - například v textech, každodenní konverzaci, interview do zaměstnání, na politické scéně, televizních programech a obecně ve zprávách, které média uveřejňují. Důsledkem nového rasismu je jeho přispívání k vytlačování etnických menšin na okraj společnosti.

Role médií je pro nový rasismus zásadní. Podle Dijka má jen málo čtenářů z majority osobní každodenní zkušenost s příslušníky menšin a zároveň nemají zpravidla přístup k jiným zdrojům informací o minoritách, než jsou většinová média. Média zároveň prezentují události z pohledu „my“ a „oni“. Právě rozdělování na „my“ a „oni“ je typickým prostředkem, který mediální diskurz o etnických menšinách používá. Vlastní skupina, tedy majoritní společnost, je vykreslena ve zprávách pozitivně, zatímco etnické minority jsou zobrazovány negativním způsobem. Častým tématem je v médiích informování o problémech, které členové minorit způsobují majoritní společnosti. Pro příslušníky menšin je na druhou stranu obtížné se bránit zprávám, které o nich vytvářejí negativní obraz. Dijk tvrdí, že minority nemají dostatečnou možnost publikovat v médiích svůj úhel pohledu na jednotlivé události. (srov. Van Dijk, 2000)

Dalším zdrojem obrazů o etnických minoritách mohou být i jiné faktory. Burton a Jiráček (2001: 185-188) upozorňují na problém stereotypizace, která je nevyhnutelnou součástí fungování médií. Podobně jako média mají zažité formální postupy, jak

zpracovat události, zobrazují rovněž stabilním způsobem jednotlivé sociální skupiny. Způsob zobrazení určité sociální skupiny – ať už etnické menšiny, studentů, žen či bezdomovců, podléhá dominantním hodnotám a očekáváním.

5. 2 Zobrazení Romů v médiích

V návaznosti na obecný popis role vztahu etnických menšin a médií se dostáváme k tématu zobrazování Romů ve sdělovacích prostředcích. Podle Sedlákové (2000), která se zabývala zobrazováním Romů v televizním zpravodajství, se ukázalo, že žurnalisté sdílejí shodné stereotypy o Romech jako ostatní členové společnosti a ztvárňují Romy stereotypním či politicky nekorektním způsobem (Sedláková 2000: 110). V příspěvcích o Romech vystupují zpravidla autority z majoritní společnosti, zatímco romští aktéři jsou prezentováni jako méně důvěryhodní. (Sedláková 2000: 103). Na problematiku postavení Romů v médiích můžeme v této souvislosti rovněž aplikovat poznatky Kunczika (1995: 141-142), podle něhož aktér bez významného společenského postavení má pouze malou šanci uplatnit se jako relevantní zdroj informací pro média. Naopak člověku s vysokým společenským statutem žurnalisté přisuzují větší zkušenosti a považují jej za důvěryhodnějšího aktéra. Jak dále uvádí Barša (2004: 274) média zkreslují obraz Romů tím, že jednak zdůrazňují problémy týkající se soužití Romů s majoritou a jednak opomíjením příčin těchto problémů. Podle Radostného a Růžičky (2006), kteří analyzovali mediální diskurz o tzv. neplatičích, což bylo v rámci zkoumaného diskurzu synonymum pro slovo Rom, nejsou články o tzv. neplatičství neutrální, ale plné morálních hodnocení.

Typickým postupem médií, který ve svém výzkumu objevili je, že vyjádření tzv. neplatičů vytrhávají z kontextu. V šetření vědců se dále ukázalo, že sociálně vyloučené lokality jsou médiem konstruovány jako nebezpečné oblasti plné kriminality, která má ohrožovat majoritu.

Dospěli k závěru, že nebezpečí, které mají tzv. neplatiči přinášet, nemá reálný základ. Jsou v mediálním diskurzu a priori onálepkováni jako nebezpeční. (srov. Radostný a Růžička, 2006)

6 Metodologická část

6.1 Diskurz a diskurzivní analýza

Nyní se blíže obeznámíme s pojmy diskurz a diskurzivní analýza. Vávra (2008: 204) uvádí, že pojem diskurz chápou různí myslitelé odlišně, ačkoliv lze říci, že tyto definice mají jedno společné: vždy je diskurz vnímán jako verbalizované vědění, které je sdíleno. Podle Fowlera (Fowler 1991, cit. dle Trampota, 2010 : 171) jsou „diskurzy systematicky uspořádané sady tvrzení, které dávají výraz významům a hodnotám institucí. Vedle toho definují, popisují a určují, co je možné říci a co nikoli...Diskurz poskytuje sadu možných výroků o dané oblasti a uspořádává a dává strukturu způsobu, jakým se o určitém tématu, objektu nebo procesu mluví.“.

Zájem o studium diskurzu podníteli zejména lingvisté a filosofové, kteří se rozhodli zkoumat jazyk ve vztahu ke společenskému kontextu. (Vávra 2008: 205) Pro novodobé chápání diskurzu je klíčovou postavou M. Foucault. Podle Foucaulta je diskurz souborem výpovědí, který tvoří základ pro vznik vět a tvrzení. V každém historickém a kulturním období (epistemé) existuje určitý diskurz, který prochází všemi popisy světa dané epochy. V souvislosti se svým studiem vztahů mezi mocí a vědění, začal Foucault nahlížet na diskurz jako na typ vědění, které podléhá specifickým mocenským vztahům. (Reifová 2004: 46). Foucault (2003) klade důraz právě na otázku moci. Mocenské vztahy fungují vždy mezi dvěma partnerskými stranami, nejsou jednostranné a indukují určité jednání, které si vzájemně odpovídá. Podle Foucaulta mocenský vztah nepůsobí na jiné bezprostředně a přímo, ale působí na jejich vlastní jednání. Není tedy totožný jednoduše s násilím, které funguje jako pouhé domucení a u druhého partnera vyvolává pasivitu. Charakter diskurzu má i zpravodajství v médiích. Mediální diskurz lze považovat za souhrn dobově a společensky podmíněných konvencí, které ovlivňují tvorbu mediálních sdělení (Reifová 2004: 47).

Pro výzkum byla vybrána metoda diskurzivní analýzy, kterou si nyní blíže představíme. Trampota (2010:169-171) uvádí, že pokud chceme zkoumat význam sdělení v médiích, je třeba překročit hranici jednotlivých textů. Výzkumník by měl naopak analyzovat souhrny výpovědí, které se objevují ve společnosti k určitému tématu. V rámci šetření je třeba rovněž reflektovat vztah těchto výpovědí ke společenskému a kulturnímu kontextu, v němž vznikají. Diskurzivní analýza si také všímá, jakým způsobem zkoumané

výpovědi odrážejí mocenské uspořádání ve společnosti. Tím, že diskurzivní analýza hledá napříč texty širší souvislosti, se liší od klasických mediálních výzkumů. Například kvantitativní obsahová analýza se orientuje na zjevnou stránku obsahu textů, které zkoumá a nebere v úvahu roli společenského prostředí. Podle Antakiho (In Vašát 2008: 101) lze diskurzivní analýzu obecně chápat jako metodu výzkumu, která se zaměřuje na oblast jazyka a jeho vztah k okolnímu světu. Cílem analýzy je následně objasnit, jaké faktory jsou ukryté za zkoumanými daty a interpretovat je za použití teorie ve vztahu ke společenskému kontextu.

Jedním ze směrů diskurzivní analýzy je kritická diskurzivní analýza. Tomuto přístupu se nyní budeme věnovat podrobněji, neboť je pro naši analýzu mediálního diskurzu nejrelevantnější. Kritická diskurzivní analýza vznikla na konci sedmdesátých let dvacátého století. Její počátek je spojen se jménem Rogera Fowlera a jeho prací *Language and Control* pocházející z roku 1979. K nejvýznamnějším představitelům tohoto směru analýzy diskurzu patří Norman Fairclough, Ruth Wodak a Teun A. Van Dijk. (Trampota 2010: 172)

Co se týče zařazení kritické diskurzivní analýzy, patří k sociálně-konstruktivistickým směrům a zároveň mezi kvalitativní metody. (Vašát 2008:110). Jak dále uvádí Hendl (2005: 52-53), předností kvalitativních výzkumů je, že se snaží proniknout do hloubky problémů a nezůstávat na povrchu. Kvalitativní výzkum se ptá po kontextu výskytu určitého fenoménu. Jeho dalším kladem je, že zohledňuje roli kontextu a souvislostí. Co se týče nevýhod kvalitativních metod, ty podle Hendla spočívají v obtížné zobecnitelnosti výsledků výzkumu, které je problematické vztáhnout na jinou populaci nebo prostředí. Další nevýhodou spatřuje ve faktu, že výzkum ovlivňuje do určité míry i samotný výzkumník a jeho preference. Kritická diskurzivní analýza se při zkoumání diskurzu zaměřuje zejména na problematiku moci, dominance a společenské nerovnosti. (van Dijk, 2001). Snaží se odhalit v analyzovaných textech skupinové identity a ideologie podobně jako motivaci autorů a aktérů diskurzu. (Trampota 2010:181).

Pro CDA je klíčové, že diskurz se podílí na konstruování sociální reality, která pak zpětně diskurz spoluvytváří. Jazyk má přitom zásadní úlohu při fungování společenských procesů. (Fairclough, 2001). Kritickou diskurzivní analýzu používají výzkumníci ke zkoumání řady diskurzů, ať už mediálních, politických nebo těch, které se vztahují k určitému genderu či instituci. Jako metoda výzkumu se snaží, jak už název napovídá, kriticky nahlížet na poměry ve společnosti.(Wodak, 2002). KDA se zaměřuje na konkrétní výpovědi, analyzuje styl projevů a jejich slovník (Vávra 2008: 210). Při zkoumání

diskurzu se snaží najít způsob, jakým dominantní skupina legitimizuje svoje mocenské postavení ve společnosti. Důvodem je předpoklad KDA, že diskurz odráží a následně upevňuje nerovné mocenské vztahy ve společnosti. Vliv diskurzu však není absolutní, protože diskurz nepůsobí jen jednostranně na svého příjemce. Lidé, kteří diskurz přijímají, mají totiž možnost zaujmout k diskurzu svoje vlastní stanovisko. (Vávra 2008: 217).

6.2 Cíl výzkumu

Cílem této diskurzivní analýzy je zjistit, jakým způsobem zkoumaná média konstruovala obraz o událostech ve Šluknovském výběžku v roce 2011.

6.3 Postup výzkumu

Pro naši analýzu diskurzu jsme zvolili články ze dvou médií – zpravodajského serveru Novinky.cz a elektronické podoby Děčínského deníku. Výběr obou médií má své opodstatnění. Zatímco první médium, Novinky.cz, má celostátní charakter, Děčínský deník je regionálně zaměřené periodikum pokrývající oblast Šluknovského výběžku. Děčínský deník vychází rovněž v tištěné podobě. Pro srovnatelnost s internetovým serverem Novinky.cz jsme pro náš výzkum vybrali rovněž internetovou variantu Děčínského deníku. Východiskem pro výběr internetového zpravodajství byla skutečnost, že v současné době stále více roste obliba elektronických médií. Je nutné podotknout, že předmětem našeho výzkumu se staly výhradně texty obsažené v obou médiích. Další aspekty jako jsou fotografie či videoreportáže nejsou součástí této analýzy mediálního diskurzu.

Pro výběr článků k analýze jsme si stanovili období srpen až září 2011, které lze považovat za zásadní, co se týče dění na Šluknovsku. Ve vybraném období došlo k závažným násilným trestným činům v Novém Boru a Rumburku a následně k protiromským demonstracím ve Šluknovském výběžku a obecně k napětí mezi majoritní společností a romskou etnickou menšinou. Dále jsme prošli celkový souhrn zpravodajství na webových stránkách Novinky.cz a Děčínského deníku za dané období. Z množství článků jsme vybrali texty, které se tématicky vztahovaly k situaci na Šluknovsku. Našemu tématu výzkumu vyhovovalo více jak 60 příspěvků, které byly následně kódovány a dále zkoumány v rámci diskurzivní analýzy. Kompletní seznam článků podrobených analýze přikládáme v příloze. Naše šetření je strukturováno do analytických kategorií, které byly v rámci analýzy diskurzu identifikovány.

6.4 Hlavní výzkumná otázka

- Jakým způsobem je konstruován obraz událostí na Šluknovsku ?

6.5 Dílčí výzkumné otázky

- S jakými tématy média na Šluknovsku dění spojují ?
- Jaký prostor zkoumané články dávají členům majority a minority ? Kteří aktéři v textech vystupují?
- Jak články vyobrazují majoritní společnost a romskou menšinu ?

7 Analytická část

V tomto oddíle představíme výsledky našeho šetření. Analytická část je rozdělena na dva samostatné oddíly věnované zvláště analýze diskurzu Děčínského deníku a serveru Novinky.cz. Tyto dva oddíly jsou strukturovány podle identifikovaných analytických kategorií.

7.1 Analýza diskurzu Děčínského deníku

Nejprve se seznámíme s výstupy z analýzy Děčínského deníku.

7.1.1 Kategorie „my“ jako aktér šluknovských událostí

Děčínský deník zdůrazňuje zejména vyobrazení kategorie „my“ z řad majoritní společnosti jako aktivní skupiny obyvatel, která nerezignovala a snaží se vlastními silami podniknout řešení. Signifikantní je příspěvek s názvem **Varnsdorf bouřil, přijede Nečas**. V úvodním odstavci je konstatováno, že *„několik stovek obyvatel dalo ale pochodem najevo, že jim současná situace ve městě není lhostejná a že chtějí, aby se problémy s nepřizpůsobivými rychle řešily“*. Je patrné, že použitý výraz „obyvatelé“ představuje členy majoritní společnosti – čili skupinu „my“, zatímco slovo „nepřizpůsobiví“ označuje romskou minoritu, jak jsme si již výše uvedli. Majorita je v článku vykreslena pozitivním způsobem, jelikož *„není lhostejná“* a snaží se tedy situaci ve městě řešit. Patrná je zde určitá manipulace dovnitř vlastní skupiny „my“, neboť občané, kteří se demonstrace neúčastnili jsou v podstatě implicitně označeni coby lhostejní.

Míru, s jakou členové skupiny „my“ usilují o změnu poměrů na Šluknovsku vyjadřuje citace: *„Kromě lidí ve Varnsdorfu bojují za větší bezpečnost také obyvatelé Nového Boru.“* Účastníci demonstrací tedy v článku působí kladným dojmem, jelikož se snaží prosadit lepší ochranu pořádku, která je společností vnímána jako legitimní. Rozdělení na „my“ a „oni“ je tedy v článku dobře patrné. Téma aktivní přístupu v kontrastu ke lhostejnosti se objevuje i v případě příspěvku **Happening rozvířil vlnu emocí**, kdy se dočteme, že *„lidem toto téma není lhostejné a čile diskutují na našem webu“*. Slovní spojení *„není lhostejné“* opět představuje tendenci ovlivnit čtenáře, přičemž míru aktivity skupiny „my“ vyjadřuje slovo „čile“. V této souvislosti se zde objevuje publikování

reakcí občanů z webových stránek Děčínského deníku. Apel na potřebu aktivity majoritní společnosti vyjadřuje zejména citace jednoho ze čtenářů, která je velmi výstižná a proto ji uvedeme celou: „*Varnsdorf nikdy nebyl klidným městem, ale co se tady děje teď, to už přerostlo všechny meze...Zatím jsou to „jen“ krádeže, loupeže fyzické napadání, ale jestli je nezastavíme, co bude dál? Znásilnění, vražda?Budete čekat, až se vás to dotkne osobně? Já tedy ne, už chodím delší čas vyzbrojen kasrem a teleskopem, sám se tedy ochráním. Kdo ale ochrání vaše ženy a děti?* V této citaci jsou protestní akce legitimizovány potřebou zabránit dalšímu nárůstu kriminality a nutností ochránit před kriminalitou nejhroženější skupiny obyvatel. Postava „obyčejného člověka“ plní v diskurzu určitou roli. Tato role spočívá ve snadnějším ztotožnění čtenáře s mluvčím.

Pozitivní zarámování účastníků demonstrace je zřejmé rovněž v textu **Politici se snaží, přesto lidé pokračují v demonstracích**. Objevuje se zde hned několik explicitních hodnotících vyjádření, citujeme: „*místní lidé dosáhli svými protesty prvních úspěchů*“. Na tuto větu navazuje výčet připravovaných zákonů určených k řešení situace. Pozitivně jsou zde však rámovány i autority, v tomto případě politici, kteří reagovali na protesty občanů přijetím určitých řešení. Další hodnocení lze spatřovat ve vyjádření „*přesto se místním lidem nelze divit, že pokračují v protestech*“. Tento komentář žurnalistů je podepřen poukazy na konkrétní kriminální činy, k nimž v regionu došlo. Demonstrace jsou tedy legitimizovány poukazem na špatnou bezpečnostní situaci. Pozici skupiny „my“ v článku posiluje i tvrzení, že „*varnsdorfští mají ve svých protestech podporu z regionů – i o tom svědčí webové diskuze*“. Je však rovněž otázkou, do jaké míry může vypovídat o postojích veřejnosti webová diskuze. Chybí zde totiž argumentace, která by vycházela z šetření podloženého metodologií.

Vedle zobrazování skupiny „my“ jako aktivní se v diskurzu objevuje ještě její další charakteristický znak. V článku **Na Šluknovsku v neděli panuje klid, napětí ale neopadá** se dozvíme, že „*na severu Čech roste v poslední době napětí mezi starousedlíky a Romy, kterých sem přichází stále víc*“. Majoritní skupina „my“ je zde zarámována jako „*starousedlíci*“, jejichž život je narušován silícím příchodem členů romské menšiny. Starousedlíci zde vystupují v roli původní populace, která je jakoby „právoplatnějším“ obyvatelstvem. Důvodem je, že se v regionu narodili, případně zde žijí dlouhodobě. Tím se vytváří určitá legitimizace hierarchie občanů, kteří jsou rozdělení na „domácí“ a „nově přichozí“.

Účastníci protestních akcí jsou v diskurzu Děčínského deníku dále označováni neutrálně jako „*dav*“, „*místní*“, případně jako „*nespokojení občané*“. Výraz „*Češi*“

samotní žurnalisté Děčínského deníku v prostém popisu dění na Šluknovsku nepoužívají, je zařazen pouze do kontextu hesel demonstrantů, slovní spojení „*Čechy Čechům!*“ a „*Češi pojďte s námi!*“, která měli protestující provolávat, jsme v rámci diskurzu identifikovali v článku **Demonstranty kropila policie vodním dělem**. Provolávaná hesla nejsou žurnalisty nijak okomentována.

7. 1. 2 Kategorie „oni“ jako problematická skupina obyvatel

Jednou z diskurzivních strategií oddělujících skupinu „my“ a „oni“ je vyobrazení kategorie „oni“ jako deviantní. Příkladem je článek **Politici se snaží, přesto lidé pokračují v demonstracích**, v němž se objevuje citace účastnice webové diskuze z internetových stránek Děčínského deníku, která popsala svědectví jistého incidentu „*kdy stará paní, která šla nakoupit do Penny, byla slovně napadena partou 4-5 cikánských výrostků (...). Paní si nám postěžovala, že takto ji bezdůvodně napadají denně, neboť bydlí vedle nich v paneláku.*“ V úryvku si všimněme, že členové romské minority spojování s porušováním pravidel slušnosti a obtěžováním okolí, což je ještě zdůrazněno faktem, že obětí pokřikování měla být paní staršího věku. Skupina „oni“, nebo-li Romové, je takto v textech obecně prezentována jako problémová a ztěžující každodenní život „nám“, lidem z české majoritní společnosti. Pro nástin zobrazování skupiny „oni“ jako „těch jiných a deviantních“ použijeme dále úryvek z článku **Starostové: Musí tu být bezpečno!**, kde je ústy starosty Varnsdorfu vyjádřena charakteristika kategorie „oni“, o které hovoří jako o „*nepřizpůsobivých*“. Citace starosty zní „*narůstající agresivita, závažná i drobná kriminalita, obtěžování okolí nepořádkem a hlukem mezi nepřizpůsobivými občany je problémem a dostává se do roviny mimořádné situace, která vyžaduje mimořádná opatření.*“. V této zmínce je kategorie „oni“ skupinově zarámována otevřeně negativním způsobem. Skupina „oni“ je spojována jak s kriminalitou, tak chováním, které porušuje nepsané společenské normy. Skutečnost, že se jedná o vyjádření politické autority, pozici skupiny „my“ legitimizuje. V příspěvku **Šluknovsko: Je třeba více policistů. Jenže jich ubude** je upozorňováno na odlišný způsob bydlení skupiny „oni“ vyjádřením „*v některých městech dokonce vznikají ghetta*“. Slovo ghetto je silné vyjádření a má negativní konotace – u čtenářů umocňuje představu jinakosti a nebezpečnosti migrujících členů skupiny „oni“. V mediálním diskurzu Děčínského deníku se objevuje rovněž poukaz na závislost na sociálním systému - „*často se nově přichozí také v obci hlásí o sociální dávky.*“. Zmínka o sociálních dávkách rovněž podporuje

stereotyp Romů jako osob, které jsou závislé na sociálních podporách vyplácených státem. Zdůrazňované odlišné chování skupiny „oni“ je v diskurzu konstruováno jako důvod vedoucí k narušování vzájemného soužití mezi sousedy. O čtvrti, která je označena jako „*problémová*“ referuje článek **Varnsdorf chce zklidnit ghetto**. Vina za zhoršení soužití je jednoznačně kladena na bedra kategorie „oni“, citujme: „*situace se tu vyhrotila před několika měsíci, kdy se do místních paneláků začali stěhovat obyvatelé ubytoven pro sociálně slabé*.“ Skupina „oni“ je označena jako „*obyvatelé ubytoven pro sociálně slabé*“, což v diskurzu funguje jako alternativní pojmenování pro Romy. Podle článku „*údajně noví obyvatelé obtěžují své okolí, především hlukem*.“ Slovo „*údajně*“ naznačuje nejistotu informace. Ke kategorii „oni“ je přiřazeno poškozování „*okolí*“, čili skupiny „*my*“. Je zřejmé, že se zde opět objevuje dělení na „*nás*“ a „*je*“. Vlastní skupinu „*my*“ tvoří starousedlíci, kteří mají dle citace „*údajně*“ čelit obtěžování ze strany členů skupiny „*oni*“. Tato cizí skupina „*oni*“ je označena jako „*obyvatelé ubytoven pro sociálně slabé*“. Článek používá pro skupinu „oni“ také výraz „*nepřízpůsobiví*“, který se v médiích zažil jako jiné pojmenování pro romskou menšinu. „*Oni*“ jsou tedy v článku konstruováni jako skupina, která v lokalitě narušuje řád. Tento řád fungoval zřejmě bezproblémově do doby, než se „oni“ do čtvrti nastěhovali.

Vedle zdůrazňování negativního chování skupiny „oni“ je součástí „*jejich*“ konstrukce jako odlišných od majority i poukaz na zvýhodňování kategorie „oni“ ve srovnání s většinovou společností. Příkladem je již výše zmíněný text **Varnsdorf chce zklidnit ghetto**, který o přesunu sociálních pracovníků do sociálně vyloučené lokality pojednává způsobem, že „*někteří obyvatelé města v tom ale vidí protekci*.“ Na tuto zmínku navazuje přímá citace jednoho z občanů Varnsdorfu, který s přesunem terénních pracovníků nesouhlasí: „*Nevím, proč by měli mít nepřízpůsobiví nějaké zvláštní zacházení. To ať jim tam rovnou udělají holiče, obchod. Nebo ať to oplotí a udělají jim tam jejich vlastní vesnici*“. Diskurz tak pracuje s velmi citlivým tématem, neboť stereotypní pohled na Romy obsahuje i představu o jejich zvýhodňování. Tato citace obsahuje rovněž rozlišování na „*my*“ a „*oni*“, ale založené poněkud jinak než ve výše uvedených případech. Kategorie „oni“ je zobrazena jako skupina, která se má těšit výhodám oproti „*nám*“, většinové společnosti. Část majority se totiž domnívá, že se pro Romy „*pořád něco dělá a mají vše zadarmo*“, zatímco problémům lidí z majoritní společnosti se nikdo nevěnuje. Terénní pracovníci, kteří mají v lokalitě pomáhat, jsou v citaci považováni za nespravedlivou výhodu pro „*ně*“. Legitimita pomoci pro sociálně vyloučené je tak v mediálním diskurzu snižována.

7. 1. 3 Kategorie „oni“ a otázka kriminality

Kategorie „oni“ je v diskurzu napříč články vykreslována jako fenomén, který zapříčiňuje zvýšený výskyt kriminality dopadající na skupinu „my“. V článku **Varnsdorf bouřil, přijede Nečas** je zmíněna schůze varnsdorfských občanů se zástupci radnice, která se měla uskutečnit před zahájením demonstrace. Podle autora článku se účastníci besedy měli mj. dozvědět, že *„desetiletý Rom přezdívaný Terorista, který se svým gangem přepadával lidi za bílého dne, je v diagnostickém ústavu.“* Na první pohled nejspíše taková informace působí jako jedna z mnoha mediálních zpráv, které se věnují kriminalitě. Důležité však v citovaném úryvku je, že autory článku byl pachatel pojmenován jako Rom. Uveřejněním etnické příslušnosti je zločin konkrétního pachatele v podstatě generalizován na celé etnikum, což legitimizuje postavení Romů na okraji společnosti. Označování pachatelů jako Romů může v očích čtenářů následně potvrdit tradiční stereotyp Roma jako člověka, který se dopouští nejrůznější kriminality a nebere žádné ohledy na zákony i svoje okolí. Podobně vyznívá i následující citace jedné z aktérek besedy, kterou v článku najdeme: *„Pořád můžete večer potkat ve městě Romy s kárkami plnými nakradeného železa. „Mou vnučku přepadli za bílého dne, když šla z tréninku, sebrali jí tašku, ve které naštěstí místo úboru nic neměla.“* Krádeže kovů jsou stereotypně spojovány s romskou menšinou a mnohdy převládá dojem, že jsou nedílnou součástí romské mentality. Vysvětlení, že se může jednat o projev adaptace na sociální vyloučení, resp. kulturu chudoby, zde chybí (viz Moravec, 2006; Hirt a Jakoubek 2006; Říčan 1998) Jednání a životní strategie, které sociálně vyloučení používají, jsou často v rozporu s legislativou a normami majority-příčina do značné míry podle výše uvedených autorů spočívá v sociokulturně znevýhodňujících podmínkách. Jinými slovy – nenajdeme zde širší kontext problémů. Na druhou stranu, jak jsme si uvedli v kapitole o mediální konstrukci reality, média vždy prezentují pouze určitý výsek společenské reality, přičemž dávají přednost zjednodušování zpráv. Rozvést téma sociálního vyloučení je již složitější a přesahuje možnosti klasického mediálního sdělení, které zpravidla nezachází do hloubky problémů a zůstává spíše na povrchu.

Dále je v diskurzu tematizována nebezpečnost skupiny „oni“, která je vykreslována jako ohrožení pro skupinu „my“, citujeme: *„původně byly největším problémem krádeže a prostituce, v poslední době ale přibývá útoků a napadení. Lidé se bojí pustit děti ven nebo vyjít večer na ulici.“* Úryvek jsme identifikovali v příspěvku **Na Šluknovsku v neděli**

panuje klid, napětí ale neopadá. Zmínka ukazuje rostoucí nebezpečí směrem k závažnějším trestným činům, což umocňuje úzkost kategorie „my“ ze skupiny „oni“, která se odvíjí z nejistoty, jakým způsobem se bude situace dále vyvíjet. Skupina „oni“ tak působí dojmem jen obtížně kontrolovatelné kriminální skupiny obyvatel. Kladení rovnítka mezi etnickou minoritu a porušování zákonů odpovídá poznatkům Van Dijka (2000 a 1991) o způsobu prezentace etnických menšin ve sdělovacích prostředcích. Čtenáři však nejsou o Romech jako kriminálnících příliš přesvědčováni. To lze vysvětlit tak, že mediální diskurz „počítá“ s tím, že čtenáři mají o vztazích mezi majoritou a Romy „jasno“. Veřejnost má zkrátka zažitou představu Roma, který má přece „přirozeně“ sklony k porušování zákonů, na což pak majorita doplácí. Tato stereotypní představa je chápána jako natolik samozřejmá, že běžného čtenáře nejspíše nenapadne nad ní uvažovat jiným způsobem.

V podstatě lze říci, že v diskurzu Děčínského deníku se projevují aspekty nového rasismu, jak jej popsal Van Dijk (2000). Je patrné, že se nikde nehovoří o barvě plati nebo jiných biologických tématech.. Skupina „oni“ je prezentována na základě chování, které se „vymyká“ společensky uznávaným normám a které poškozují skupinu „my“.

7. 1. 4 Role policie

V diskurzu serveru Novinky.cz o šluknovských událostech je věnován velký prostor pro kritiku jednání policie ze strany skupiny „my“. V mnohých článcích se objevuje představa, že policie by měla spíše lépe bránit veřejný pořádek, než zasahovat proti protestujícím občanům. Tyto názory v příspěvcích vyjadřují aktéři demonstrací, kteří jsou v textech přímo citováni. Jedná se zároveň vždy o příslušníky majority. Příkladem mohou být vyjádření z článku pojmenovaného **Vy tady snad žijete ? Zlobili se lidé na antikonfliktní tým**, který je tematicky zaměřen na obrácení hněvu protestujících vůči zasahujícím policistům, k němuž došlo na jedné z demonstrací. Příspěvek reflektuje postoje některých účastníků protestní akce, kdy například jeden z aktérů se měl rozčilovat na přítomné těžkooděnce: „*Vy nevíte, jak to tady chodí a co se tady děje! Vláda sem pošle polici, ale ta, místo aby chránila nás, chrání cikány!*“, zatímco jiná aktérka měla křičet: „*Co to děláte? Proč to děláte? Koho tady bráníte? Nechte toho!*“.

Kritiku policie optikou členů kategorie „my“ ilustruje i další citovaný výrok protestujících, tentokrát z článku **Průběh demonstrace ve Varnsdorfu**: „*podobné výkřiky se ozývaly z davu prakticky neustále.*“ V textu se objevuje ještě postava další

aktérky protestu, která je následně rovněž přímo citována: „*Kde jste, když vás potřebujeme? Dejte mi číslo, ať vám mohu zavolat, až se zase něco stane*“ . Žurnalisty jsou postoje kategorie „my“ vůči policistům okomentovány, že protestující „*si vesměs vykládali policejní manévry jako další příkoří, kterému musí být majoritní společnost ve Šluknovském výběžku vystavena*.“ Konstrukce kategorie „my“ jako skupiny, která trpí „*dalším příkořím*“ ze strany policie je žurnalisty zjevně potvrzena a není nijak v článku dále problematizována. V diskurzu tak není skupina „my“ vymezena pouze vůči kategorii „oni“, která je konstruována jako souhrn „nepřízřusobivých“ obyvatel. Členové skupiny „my“ se vymezují také vůči policejním složkám, které na demonstracích zasahovaly. V tomto smyslu policie představuje další skupinu „oni“. Policisté podle nich neznají poměry ve Šluknovském výběžku a proto nemohou protestujícím lidem adekvátně porozumět. Aktéři demonstrací chápou policejní zásah jako nelogický, protože problémem Šluknovska je podle nich kriminalita, k níž dochází v ulicích. Sami na sebe nahlížejí jako na skupinu, která trpí, upozorňuje na celou situaci demonstracemi a ještě je za to dle nich nesmyslně potlačována policií. Tento úhel pohledu vede následně k dojmu, že policie nechrání „nás“, ale tím, že zasahuje proti protestujícím, brání „cikány“. Skupina „my“ chápe policii jako instituci, která by měla stát na straně majoritní společnosti. V podstatě se zde vyskytuje představa, že Romům jsou promíjeny kriminální delikty a jsou nespravedlivě zvýhodňováni „*chráněni*“. Vyznění článků pro čtenáře může být následující – skupina „my“ musí jednak čelit „jejich“ kriminalitě, jednak nemá zastání ani u státních orgánů, v tomto případě policie.

Vedle kritického pohledu skupiny „my“ na policii, který se v diskurzu objevuje, je zde ještě další aspekt. Popisovány jsou policejní zásahy jako potyčky demonstrantů s policií, krok za krokem je v textech rozebírán postup policie vůči demonstrujícím. Policie tak v diskurzu zastává rovněž roli nestranné síly, která má zajistit dodržování pořádku.

7. 1. 5 Role politických činitelů

Děčínský deník rámuje politické představitele v diskurzu jak pozitivním, tak negativním způsobem. Jestliže jsou političtí činitelé prezentováni v kontextu postojů demonstrantů, jsou rámováni negativně. Příkladem je příspěvek **Jak Varnsdorf demonstroval** , referující o protestu primárně namířeném proti vedení varnsdorfské radnice. Citováno je bez komentáře skandování protestujících „*Pepo, už jsme tady!*“, které bylo adresováno starostovi Varnsdorfu. Neformální oslovení „*Pepo!*“ použité ve vztahu k

autoritě svědčí v daném kontextu o záporném postoji k místnímu politikovi. Političtí reprezentanti tak představují vedle tzv. „nepřizpůsobivých“ a policejních sborů další „oni“, vůči kterému se demonstrující členové skupiny „my“ vymezují.

Poněkud jiná je však v rámci diskurzu část, v níž je pojednáváno o činnosti politiků mimo vztah političtí činitelé versus demonstranti. Diskurz je najednou vůči politickým činitelům shovívavější a zobrazuje je spíše neutrálně, případně do jisté míry pozitivně. V tomto kontextu jsou pozitivně vnímání zejména starostové, což je v rozporu s výše nastíněnou perspektivou protestujících. Příkladem je příspěvek **Starostové: musí tu být bezpečno!**, který se věnuje v tématu setkání starostů ze Šluknovského výběžku. Dočteme se, že „*starostové nedávno poslali dopis premiérovi Petrovi Nečasovi, v němž vyjádřili obavy nad plánovaným poklesem počtu policistů- a tím i ohrožením bezpečnosti v regionu*“. Pozitivní rámování starostů vyplývá zejména z prezentace jejich iniciativy, která má vést k řešení situace. Citována je starostka Šluknova, která říká: „*Nemůžeme před tím zavírat oči. Lidé se na nás často obrací, že bylivykradení*“. Z výroku starostky vyplývá nutnost hledání řešení, která je legitimizována poukazem na kriminalitu. Ovšem ani k zástupcům vrcholové politiky se nestaví diskurz Děčínského deníku kriticky. Článek **Politici se snaží, přesto lidé pokračují v demonstracích** obsahuje pozitivní hodnotící vyjádření již v nadpisu – jedná se o explicitní výraz „*snaží*“. Kladné rámování je rozvíjeno v úvodníku textu, kdy se čtenář dozví o oznámení tehdejšího premiéra Petra Nečase, že se chystá osobně na Šluknovsko, kde má představit návrhy nových zákonů k řešení situace. Roli politiků je třeba v diskurzu chápat dvojím způsobem. Existuje perspektiva demonstrujících členů skupiny „my“, která se striktně vyhraňuje vůči politikům – lokálním i vládním. Samotní žurnalisté však rámují aktivity politiků neutrálním až pozitivním způsobem, jestliže referují o jejich setkáních či přípravě opatření v podobě zákonů. V tomto případě diskurz legitimizuje pozici politických činitelů, čímž se dostává do rozporu s prezentací kritického pohledu protestujících členů skupiny „my“.

7. 1. 6 „Běžní lidé“ a radikálové

Další analytickou kategorií pro nás představuje způsob vyobrazování „běžných občanů“ a radikálů v rámci mediální konstrukce šluknovských událostí. „*Je fakt, že část protestujících tvoří příznivci či členové Dělnické strany sociální spravedlnosti, nicméně část davu, sevřená v kordonu těžkooděnců a drtivá většina přihlížejících, jsou opravdu místní lidé. Staří, mladí, rodiny s dětmi.*“ Uvedená citace pochází z článku **Vy tady snad**

žijete ? Zlobili se lidé na antikonfliktní tým. S „*místními lidmi*“, „*starými, mladými, rodinami s dětmi*“ se čtenáři pravděpodobně lépe ztotožní, než s extremisty. Právě otázka ztotožnění vysvětluje, proč se čtenář o účasti „*místních lidí*“ dozví. Prezentace šluknovských demonstrací se prostřednictvím zdůraznění role „*místních lidí*“ více přibližuje čtenářům, kteří mohou nabyt snadno dojmu, že demonstrující jsou vlastně identičtí jako oni. Radikálové jsou v diskurzu negativně konotováni s násilím na demonstracích.

7. 1. 7 Prostor pro zástupce majority a minority v diskurzu Děčínského deníku

Dalším aspektem, který nás zajímal, byl prostor pro zástupce majority a minority v diskurzu Děčínského deníku. Zjistili jsme, že články se věnují téměř výhradně majoritnímu úhlu pohledu na jednotlivé záležitosti. Na Romy je v diskurzu nahlíženo ideologií dominantní skupiny „my“. To lze označit za mocenskou převahu majority v mediálním diskurzu – ač se situace dotýká současně majoritní společnosti i romské menšiny, nemají obě skupiny v médiích vyvážený prostor. O Romech se v diskurzu hovoří, ovšem drtivou většinou bez nich. Toto zjištění se shoduje s poznatky Van Dijka (1991 a 2001). Perspektiva Romů je uvedena pouze v článku **Na Šluknovsku v neděli panuje klid, napětí ale neopadá.** Dva odstavce jsou věnovány otevřenému dopisu, které místní sdružení zaslalo tehdejšímu předsedovi vlády Petru Nečasovi. Část dopisu je přímo ocitována. Vyjádření romského sdružení není nijak okomentováno a jeho zarámování je neutrální. Tato skutečnost je v rozporu s Van Dijkem (1991 a 2000), který tvrdí, že hodnota příspěvků členů etnických menšin v médiích je snižována. Článek se dále odvolává na zprávu ze serveru Romea.cz, informující o romské rodině, která uprchla z Varnsdorfu v obavách před svými sousedy. Podobně jako v předchozím případě je toto sdělení neutrálně zarámováno.

7. 2. Analýza diskurzu serveru Novinky.cz

V tomto oddíle přineseme poznatky získané diskurzivní analýzou zpravodajství serveru Novinky.cz

7. 2. 1 Kategorie „my“ jako aktér šluknovských událostí

V tomto oddílu zaměříme pozornost na principy, kterými server Novinky. cz konstruuje skupinu „my“ v rámci zobrazování demonstrací ve Šluknovském výběžku. Kategorie „my“ je v článcích implicitně ztotožňována s českou majoritní společností, explicitní výraz „Češi“ se objevuje v diskurzu serveru Novinky.cz pouze v článcích *Demonstranti pochodovali Rumburkem, ve Varnsdorfu dav hledal starostu* a *Demonstranti ve Varnsdorfu prošli těsně kolem ubytoven* je zarámován v obou případech jako heslo, které měli skandovat účastníci demonstrací - jedná se o pokřiky „Češi, Češi!“ a „Češi pojďte s námi“. Aktéři protestů jsou neutrálně pojmenováni napříč jednotlivými texty jako „občané“ „dav“, „lidé“ nebo „místní“. Specifickým výrazem, který slouží k obecnému označení členů skupiny „my“ je slovo „starousedlíci“. Jako starousedlík je obecně chápán člověk, který se v určitém místě narodil či je v některé lokalitě dlouhodobě usazen. S pojmem „starousedlíci“ souvisí v textech nevyčtená představa, že jejich vztah k oblasti Šluknovského výběžku je hlubší, než je tomu v případě cizí skupiny „oni“. Slovo „starousedlíci“ vyjadřuje představu určité dominance nad nové příchozími, kterou legitimizuje délka pobytu v regionu.

Demonstranti, čili příslušníci skupiny „my“, jsou prezentováni jako aktivní skupina obyvatel usilující o nastolení veřejného pořádku. S tímto obrazem se pojí i chápání protestujících jako občanů, kterým není dění v regionu lhostejné. Právě v důrazu na aktivitu protestujících lze spatřovat pozitivní prezentaci demonstrujících ze skupiny „my“, což koresponduje se závěry Van Dijka (2000). Kategorie „my“ je ztvárněna jako skupina, která trpí negativním chováním ze strany skupiny „oni“. Sjednocujícím prvkem, který je dále charakteristický pro skupinu „my“ je pocit strachu z kategorie „oni“. Poselství článku lze chápat rovněž následujícím způsobem: „my“, aktéři z majoritní společnosti, jsme těmi, kteří prosazují legitimní věc (ochranu bezpečnosti, dodržování pravidel soužití) a pouze se bráníme nežádoucímu chování skupiny „oni“. Tato skutečnost tak posiluje pozici

skupiny „my“ v rámci diskurzu.

Diskurz spojitost mezi protestními akcemi a špatnou úrovní bezpečnosti, resp. negativním chováním skupiny „oni“ v jednotlivých textech opakuje, čímž potvrzuje platnost této teze. Tato skutečnost tak posiluje pozici skupiny „my“ v rámci diskurzu.

Charakteristickým prvkem analyzovaného diskurzu je zařazování komentáře „obyčejného člověka“ pocházejícího z kategorie „my“, který je označen jako účastník, případně organizátor protestů. Ilustrující jsou následující citace „obyčejných lidí“: „*Už dlouho tu je dvojitá metr. Situace v Novém Boru se proměnila. Lidé mají strach večer projít parkem a není to jen můj názor. Nejsme žádní skiní ani rasisti*“ nebo „*Jsmo obyčejní lidé, kteří chtějí žít pokojně. Nechceme žít ve strachu, co se zase bude dít. Chceme vědět, že spravedlnost je pro všechny stejná.*“ Tyto citace aktérů jsou převzaty z článku **V Novém Boru se po mačetovém útoku demonstrovalo za klid v ulicích**. Význam obou citací se nese v podobném duchu: členové skupiny „my“ se obávají zvýšené kriminality a touží po znovuoobnovení pořádku. Zajímavý je odkaz na představu, že příslušníci skupiny „oni“ jsou posuzováni státními orgány za své přestupky a trestné činy odlišným způsobem, než příslušníci majority. Patrná je rovněž distance od „*skinů a rasistů*“, se kterými jsou ve společenském povědomí spojeny negativní konotace. „Obyčejný člověk“, který se účastní protestu nebo organizátor, nemusí hovořit politicky korektním způsobem. Názor na Romy může říct přímočaře a bez obalu. Jinak řečeno, říká o Romech v mediálním diskurzu „pravdu“ o tom, „*jací ti Romové jsou*“. Jestli-že by v textu vystupoval politik, pravděpodobně by o celé situaci hovořil korektně, což veřejnost příliš nepřijímá. Politická korektnost totiž podle majority zkresluje realitu a brání uvádět „pravdivé“ informace o etnických menšinách. Publikum je zvyklé na spojování romské menšiny s negativními tématy a politik, který by hovořil jinak, by nemusel působit zcela důvěryhodně. Jsou to právě postavy „obyčejných lidí“, organizátorů, protestů, které pro čtenáře působí důvěryhodně.

7. 2. 2 Kategorie „oni“ jako problematická skupina obyvatel

Články na serveru Novinky.cz mají tendenci zaměřovat se na charakterizaci skupiny „oni“ jako skupiny, která žije odlišným způsobem života, než je tomu u příslušníků skupiny „my“. Především se zaměřují na porušování sociálních norem a konvencí. Členové kategorie „oni“ narušují sousedské vztahy, jsou hluční, nevychovaní, nedodržují

hygienické návyky a nerespektují zákony. Chovají se způsobem, který většinová společnost považuje za „nenormální“ a odsouzeníhodný. Reprezentativní článek je v tomto ohledu příspěvek **Zatočte s hernami a drogami, vyzývali lidé ve Varnsdorfu** Text zobrazuje minoritu negativně prostřednictvím citování účastnice diskuse, která o ubytovně, kde bydlí Romové, říká: *„Je to humus, lidi co tam žijí, nedodrží základní pravidla. Žijí ve špíně, jejich děti se nám věsí na ploty, pořvávají na nás a házejí do zahrad, co jim přijde pod ruku.“* Životní podmínky skupiny „oni“ jsou označeny expresivním výrazem „humus“, který negativní dojem čtenáře jen umocňuje. V úryvku se objevuje odkaz na nedodržování hygieny a živelné chování romských dětí, což patří mezi stereotypní pohled na romskou menšinu. Text se na tuto účastnici dále odvolává a tvrdí, že *„upozornila, že protesty nejsou směřované proti Romům, ale proti lidem, kteří dělají nepořádek, kradou, obtěžují svým chováním okolí a odmítají respektovat zákony a pravidla.“* Odmítnutím rasistických a xenofobních motivů jsou v této citaci protesty legitimizovány, neboť odsuzování lidí na základě etnické příslušnosti či rasy je společensky nepřijatelné. Dále je žurnalisty citován ještě jiný aktér besedy: *„Už před čtyřmi lety jsme sepsali petici, protože se do ubytovny tahala elektronika, auta, všechno se to rozebíralo, bordel se válel všude. Vypalovaly se tam kabely. Viděla jsem lidi, co měli sekat trávu, jak si za rohem rozebírali autovrak. Kontrolujte důsledně využívání dávek i odvedenou práci ve veřejné službě.“* Po přečtení těchto řádků čtenáře nejspíše napadne, jak jsou „oni“ vychytralí a klamou státní orgány. Neplní si povinnosti v rámci práce ve veřejné službě, přivydělávají si nepoctivým způsobem a zneužívají dobrou vůli státu, který jim vyplácí sociální dávky. Tato prezentace skupiny „oni“ dobře koresponduje s Van Dijkovou teorií nového rasismu, která akcentuje zobrazování etnických menšin na základě zdůrazňování jinakosti od mainstreamové společnosti. Dalším tématem je otázka (ne)zaměstnanosti romské menšiny. Čtenáři se například dozví, že se z protestujícího *„davu před ubytovnou ozývalo „cikáni do práce“.* Žurnalisté tento pokřik demonstrantů zařadili do článků bez uvedení kontextu. Nezaměstnanost není rysem nějaké „romské mentality“. Velká část Romů patří mezi sociálně vyloučené občany, navíc s nízkou úrovní kvalifikace, což jim komplikuje uplatnění na trhu práce. Současná tržní ekonomika nabízí jen málo pracovních míst pro osoby s nízkým vzděláním. Například Moravec (2006) uvádí, že sociální vyloučení je klíčový faktor pro významnou část Romů. Tyto souvislosti však v textu nejsou zmíněny. Představa, že Romové se vyhýbají práci, je ve veřejném mínění tradiční. Analyzovaný článek k udržování tohoto stereotypu přispívá. S nezaměstnaností Romů úzce souvisí téma sociálních dávek, které je veřejností vnímáno

velmi citlivě. Problematika sociálních dávek rovněž nechybí v diskurzu serveru Novinky.cz v článku **Demonstranti prošli těsně kolem romských ubytoven:** „*Lidé se před ubytovnou pouze na deset minut zasatavili a za skandování hesel „Chceme vaše dávky“, se zase odebrali zpět na náměstí.*“. Jedná se zde o další stereotypní pohled. Téma sociálních dávek je pro diskurz o Romech typické. Majoritní společnost chápe Romy obvykle jako osoby, které odmítají pracovat a zneužívající sociální systém. Jak vidíme, tento úhel pohledu se objevuje i v médiích. Heslo, které demonstranti provolávali, není novináři nijak okomentováno. Rétorika článku posiluje stereotyp romské menšiny jako skupiny obyvatel, která parazituje na majoritní společnosti.

7. 2. 3 Kategorie „oni“ a otázka kriminality

Další výsek reality, který zpravodajství na serveru Novinky.cz přináší, je téma kriminality. Právě poukaz na zvýšenou míru kriminality tvoří jeden z pilířů, na kterém skupina „my“ postavila v rámci diskurzu legitimizaci protestních akcí. Ukážeme si, jakým způsobem toto internetové médium konstruuje skupinu „oni“ jako kriminálníky.. Příkladem může být článek **Stěhování chudých na Šluknovsko zdvojnásobilo kriminalitu**. Všimněme si slovní zásoby v titulku a úvodním odstavci. „*chudí*“, „*skupiny Romů*“, „*sociálně slabí, nepřizpůsobiví obyvatelé*“ - s těmito vyjadřovacími prostředky je velmi volně nakládáno. Lze říci, že tato slova zde fungují jako synonyma. Skupina „oni“ je žurnalisty spojována s výrazným nárůstem kriminality v regionu. V této souvislosti novináři odkazují jako na důkaz na závažné násilné incidenty v Novém Boru a Rumburku. Mezi řádky je obsažena následující informace – jestliže se někam přistěhují osoby označené jako „nepřizpůsobiví“ (případně jinou nálepkou, jak jsme si uvedli výše), můžeme počítat s ohrožením bezpečnosti ve svém okolí. Proto bychom měli být jako majoritní občané vůči „nepřizpůsobivým“ přinejmenším opatrní. Souvislost mezi zhoršením bezpečnostní situace a migrací „nepřizpůsobivých“ potvrzují i citování zákonodárci , kteří pocházejí z Ústeckého kraje: „*Příčinou je masivní a organizovaný exodus Romů a osob sociálně slabých, kteří jsou na Šluknovsko sestěhováváni z velkých měst Ústeckého kraje, ale též z Prahy, Brna a dalších*“. Autoři článku se tedy zaštiťují vyjádřením autorit, v tomto případě politických zástupců. Závěrem tito zákonodárci připomínají trestné činy, kteří „nepřizpůsobiví“ spáchali: „*před časem ve Šluknově podle nich skupina Romů zbila do bezvědomí dva studenty, ve Varnsdorfu před několika dny strhli Romové starší manžele z jízdních kol a odcizili jim je, ve stejném městě natáhli přes*

silnici drát, kvůli čemuž havaroval motocyklista.“ V citaci je uvedena etnická příslušnost aktérů kriminálních činů. Potrestat je však nutné vždy konkrétní pachatele trestných činů, bez ohledu na etnicitu. Uvádět, k jakému etniku pachatelé patří, proto nemá nějaké opodstatnění. Diskurz tak spíše přispívá k udržování stereotypu Romů jako osob, které mají sklony k porušování zákonů. Jak si ukážeme, etnickou příslušnost pachatelů zveřejňují i jiné články. Coby další příklad může sloužit text *I přes policejní posily skupina Romů přepadla a oloupila ve Varnsdorfu ženu* (Novinky, cz 9.září 2011). Spojení „skupina Romů přepadla“ se objevuje již v titulku. Článek informaci obsaženou v titulku dále rozvíjí ve svém úvodníku: „Skupina Romů přepadla ve čtvrtek večer 48letou ženu u panelového domu nedaleko ubytovny Sport ve Varnsdorfu.“ Čtenář se rovněž dozví, že „podobné útoky nejsou na Šluknovsku ničím vyjímečné, i když oblast hlídají policejní pořádkové posily. V noci na čtvrtek zaútočili Romové na tři hosty restaurace ve Šluknově.“ Označením „Rom“ příspěvek tedy nijak nešetří. Zároveň podle této zprávy mělo dojít k útoku celé skupiny Romů na jedinou ženu. Právě počet útočníků spolu s faktem, že obětí napadení se stala žena, ještě více v rámci diskurzu umocňuje nemorálnost činu. Tato zpráva tedy posiluje vnímání romské minority jako skupiny obyvatel, která porušuje zákony a nebere ohled na nic. V článku nazvaném **Policisté dav k ubytovněm nepustili** se objevuje kolektivní charakteristika kategorie „oni“, která ke skupině „oni“ přiřazuje kriminálního jednání plus další problémové chování: „Jako zásadní problémy lidé vidí zejména rostoucí kriminalitu, která se nabaluje na nepřizpůsobivé občany. Lidem rovněž vadí drogy, množství výherních automatů a zneužívání dávek.“ Jedná se o problematický jev, protože žurnalisté zde vytvářejí obraz „nepřizpůsobivé“ skupiny obyvatel, která se odlišuje od většinové české populace. A to obraz paušalizující, který skupinu „oni“ prezentuje jako celek. Toto generalizující vnímání může v důsledku přispívat k vylučování minority na okraj společnosti. Jak tvrdí Van Dijk (2000, 1991), masmédiá se běžně zaměřují na problémy, které etnické menšiny přinášejí majoritní společnosti. Právě kriminalita etnických minorit, která dopadá na členy majority, patří podle Van Dijka k nejčastějším tématům.

7. 2. 4 Role policie

Nyní se zaměříme na způsob, jakým je charakterizována pozice policie. V souvislosti s demonstracemi jsou v člancích serveru Novinky.cz zejména popisovány průběhy zákroků vůči demonstrujícím. Objevují se zejména prostá čísla týkající se počtu

nasazených policistů, vynaložených nákladů na policejní zásahy vůči protestujícím, počty zadržovaných a zraněných osob. Pasáže jsou psány věcným stylem a nejsou zde přítomna hodnotící vyjádření. Tyto skutečnosti mají za následek, že policie v článcích na serveru Novinky.cz vystupuje v nestranné pozici instituce, která má za cíl udržet pořádek v ulicích a zajistit respekt k zákonům, což podporuje autoritu policejních složek. Kritika jednání policie je dávana do souvislosti s pohledem protestujících členů skupiny „my“. Pro ilustraci použijeme úryvek z článku *Demonstranti ve Varnsdorfu prošli těsně kolem romských ubytoven*, který zní: „*Někteří [demonstranti – pozn. aut.] z nich měli na sobě bílá trička s nápisem „Z našich daní žijete a ještě nás bijete!“*. Členové kategorie „my“ sami sebe chápou nejen jako oběti jednání příslušníků skupiny „oni“, ale i policejních zásahů, což vhodně dokládá úryvek „*Místo hledání řešení na nás posíláte policajty. Nejdříve na nás Romové útočili mačetami, teď dostáváme pendreky.*“ pocházející z textu **Zatočte s hernami a drogami, vyzývali lidé ve Varnsdorfu radnici**. V diskurzu serveru Novinky.cz se tedy objevuje dvojí zobrazení policie: na jedné straně jsou věcným způsobem popisovány její zákroky vůči demonstrantům, na druhé straně se objevuje pohled protestující skupiny „my“, která se k roli policie staví kriticky.

7. 2. 5 Role politických činitelů

Z hlediska protestujících je role politických představitelů vnímána kriticky, přičemž je jim vyčítána zejména pasivita při řešení situace ve Šluknovském výběžku. V příspěvku **Policisté ve Varnsdorfu dav k ubytovnám nepustili** pozici demonstrujících ilustruje úryvek: „*Došlo i na cinkání klíči a výzvy k odstoupení starosty. Lidé rozvinuli i transparent „Nečas na nás nemá čas“, kterým chtěli upozornit na to, že premiér zatím do oblasti od vyostření situace nezavítal*“. Protestující příslušníci skupiny „my“ jsou tak zarámováni nejen jako odpůrci skupiny „oni“, nýbrž zde existuje i kontrast demonstranti versus političtí zástupci. Diskurz serveru Novinky.cz přitom chápe politické činitele, vůči nimž se protestující vymezují, jednotným způsobem: neobjevuje se zde rozdělování na místní představitele či zástupce vrcholové politiky.

Skupina „my“ je tedy v diskurzu stále tvořena protestujícími z řad majoritní společnosti – tato skutečnost se v čase nemění. Jejich nepřítelem je v drtivé většině skupina „oni“ tvořená tzv. „nepřízpůsobivými“, čili romskou menšinou. Postupně se však pozornost skupiny „my“ posouvá rovněž k dalšímu „oni“, které je tvořeno politickými zástupci.

7. 2. 6 „Běžní“ občané a radikálové

Pro články na serveru Novinky.cz je charakteristickou diskurzivní strategií vytváření protikladu mezi „běžnými“ lidmi, kteří se účastní demonstrací, a radikály, kteří se hlásí ke krajní pravici. Běžní lidé jsou spojováni s umírněnějším vystupováním na protestních akcích a jde jim v diskurzu vždy o prosazení bezpečnosti a řešení problémů se skupnou „oni“. Rozdělení na extremisty a „běžné“ občany má v diskurzu určitou funkci, která spočívá v možnosti ztotožnění se s demonstrujícími. S pravicovými radikály jsou nejen v mediálním, ale i veřejném diskurzu spojeny negativní konotace. Recipienti se snáze identifikují s „běžnými“ demonstranty. Mediální diskurz se tak snaží přiblížit svým konzumentům. Příkladem je článek **Demonstranti pochodovali Rumburkem, ve Varnsdorfu hledali starostu** odkazující na organizátora protestní akce: „*Mašín popřel jakoukoliv spojitost Občanského odporu s nacionalisty, extremisty i politiky.*“ Následně přímo Josefa Mašína cituje: „*Jsme normální lidé, kteří chtějí jen pořádek a podmínky ke slušnému životu. Chceme, aby byl zastaven nebo alespoň výrazně omezen příliv nepřizpůsobivých do našeho regionu.*“ Na tuto větu navazuje část psaná již autorem textu, která tvrzení Mašína o demonstraci jako záležitosti „*normálních lidí*“ do značné míry podporuje: „*Řada lidí měla na sobě trička, která nosí extremisté, výraznou měrou ale převažovali obyčejní lidé.*“ Jiným příkladem zdůrazňování kontrastu mezi politicky nevyhraněnými (z pohledu diskurzu) aktéry demonstrací a radikály je sdělení o protestujícím davu „*ve kterém stáli bok po boku jak důchodci, tak mladé matky s dětmi*“, které obsahuje příspěvek **V Novém Boru se rok po mačetovém útoku demonstrovalo za klid v ulicích**. Má-li být totiž podpořena pozice majoritní skupiny „my“, je nutné se distancovat od radikálních skupin, které si společnost spojuje s negativními prvky.

7. 1. 7 Prostor pro minoritu a majoritu v diskurzu serveru Novinky.cz

Dalším předmětem výzkumu se stal prostor, který Novinky.cz věnují zástupcům majoritní společnosti na jedné straně a romské minority na straně druhé. Zdrojem informací jsou v naprosté většině členové majority. Co se týče kategorie osob, které jsou v textech zařazeny, jedná se o aktéry z řad účastníků i organizátorů demonstrací, politiků a představitelů státních orgánů – zejména se jednalo o policejní mluvčí. Vyjádření členů romské minority se objevují pouze okrajově a ještě v určitém kontextu – příkladem je text **Zatočte s hernami a drogami, vyzývali lidé ve Varnsdorfu**, kde je názor aktérky,

kteřá je označena jako „*místní Romka*“, znění je následující: „*Nejste lidi, jste rasisti. Chcípeme hlady, každý nás napadá. A to bych chtěla vědět, kolik z vás tady chodí do práce*“, přičemž je uvedeno, že „*křičela*“. Jako reakce na ženin projev je citováno vyjádření přítomných diskutujících: „*Všichni*,“ *unisono odpověděl dav*. Tato interakce mezi Romkou a dalšími účastníky debaty je v článku dále doplněna: „*Dobře vás znám. Jste nejsprostší z celé ubytovny. Slýchávám vás mluvit s vašimi dětmi. Je neuvěřitelné, co dokážete vypustit z pusy*,“ *odtušila*.“ Je zřejmé, že výpověď Romky je zařazena spíše do negativního rámce. Vyznívá jako víceméně neoprávněná stížnost na nezaměstnanost a špatnou sociální situaci- členové majoritní společnosti se dokáže uplatnit na trhu práce, zatímco Romové si místo vlastní iniciativy pouze stěžují. Opět se zde tedy uplatňuje rozdělení na „*my*“ a „*oni*“. Její otázka „*kolik z vás tady chodí do práce*“ je ihned vyvrácena ostatními účastníky diskuse. Navíc je zde odkaz na emocionalitu romské ženy, která je vzápětí označena jako někdo, kdo porušuje pravidla slušného chování. To je dáno poukazem na její vulgární způsob mluvy. Omezený prostor pro etnickou minoritu v diskurzu koresponduje se závěry Van Dijka (2000).

8. Srovnání výsledků analýzy a shrnutí

V našem výzkumu jsme přinesli analýzu mediálního diskurzu orientovaného na události, k nimž došlo v roce 2011 ve Šluknovském výběžku. Vycházeli jsme z článků publikovaných na internetovém serveru Novinky.cz a v elektronické verzi Děčínského deníku, které se zaměřovaly na dění na Šluknovsku v časovém období srpen – září 2011. Nyní se zaměříme na porovnání výsledků diskurzivní analýzy obou médií. Důležité zjištění pro nás představovala skutečnost, že obě média se v souvislosti se šluknovskými události shodně zaměřila na několik hlavních témat, která byla podrobně rozebrána v analytických kategoriích.

Děčínský deník i internetový server Novinky.cz shodně prezentují kategorii „*my*“ skádající se z příslušníků majoritní společnosti v pozitivním světle jako skupinu, která se snaží prosadit obnovení pořádku a klidu v regionu a která se nebojí vystoupit proti problematické situaci. Poukazem na kriminalitu a problémové chování skupiny „*oni*“ je pozice skupiny „*my*“ v diskurzu obou médií legitimizována. Pro pojmenování účastníků demonstrací používají rovněž shodně jazykové prostředky. Obě vybraná média rovněž pracují s kontrastem mezi „*běžnými*“ účastníky demonstrací a aktéry, kteří se hlásí k radikálním skupinám. Zatímco prvně jmenovaná skupina je rámována pozitivně jako

nekonfliktní a bezproblémoví demonstranti, radikálové jsou konstruováni negativně.

Nyní se dostáváme ke způsobu vyobrazování skupiny „oni“. V rámci diskurzu Děčínského deníku i serveru Novinky.cz je kategorie „oni“ prezentována jednoznačně negativně. Nejčastěji je spojována v obou médiích s páčáním kriminality, obtěžováním okolí, zneužíváním sociálních dávek či užíváním drog. Tento způsob konstruování skupiny „oni“ koresponduje se závěry Van Dijka a zejména jeho teorií nového rasismu, podle níž jsou etnické minority v mediálním diskurzu prezentovány v souvislosti s negativními jevy, jejichž obětí je majoritní společnost.

Analyzována byla rovněž role politiků v diskurzu obou médií. V kontextu vztahu demonstrantů a politických činitelů jsou politici rámováni negativně, zatímco v samostatných zprávách o krocích politiků jsou Děčínským deníkem i serverem Novinky.cz rámováni neutrálně až pozitivně. Děčínský deník se ovšem více zaměřuje na roli lokálních politiků. Postavení policie je také prezentováno dvojím způsobem. V diskurzu obou médií se objevuje jak kritický pohled demonstrantů na činnost policie, tak i neutrální zobrazení policejních složek v rámci popisu jejich postupu na demonstracích.

Co se týče prostoru, který obě média věnovala zástupcům majority a romské menšiny, lze říci, že přístup Romů do médií je výrazně slabší ve srovnání s členy majority. Jejich vyjádření jsou na serveru Novinky.cz zařazena do určitých kontextů, zatímco v případě Děčínského deníku příspěvky Romů vyznívají spíše neutrálně.

Klíčovým zjištěním naší analýzy je skutečnost, že diskurz Děčínského deníku a serveru Novinky.cz byl do značné míry homogenní a to během celého sledovaného období srpen – září 2011. Je třeba si položit otázku, o čem tato homogenita diskurzu svědčí. Podobnost diskurzu o šluknovských událostech v čase a prostoru potvrdila, že tento mediální diskurz je pevně zakotven ve společnosti. Diskurz obecně je totiž konstruován sociálně a zároveň se zpětně na utváření společnosti podílí.

9 Závěr

V naší práci jsme přinesli analýzu mediálního diskurzu vztahujícího se k událostem ve Šluknovském výběžku, které se odehrály v roce 2011. V teoretické části jsou představeny koncepty sloužící jako odborný základ pro naše výzkumné šetření. Jedná se o nástin problematiky vzájemných vztahů české majoritní společnosti a romské menšiny, teorii sociální konstrukce reality a následně principy mediálního konstruování reality. Relevantním tématem se pro nás zde stala také problematika zobrazování etnických menšin ve sdělovacích prostředcích. Prostor jsme věnovali rovněž tématu diskurzu a diskurzivní analýzy, která nám sloužila jako kvalitativní metoda zpracování výzkumu.

Dále na řadu přišla již samotná analýza mediálního diskurzu. Hlavním cílem našeho šetření se stalo odhalení způsobů a strategií, pomocí kterých média konstruují obraz šluknovských událostí. Zabývali jsme se dále tématy, s nimiž zkoumaná média v souvislosti se šluknovskými událostmi pracovala. Předmětem našeho zájmu se stal rovněž způsob vyobrazení majoritní společnosti a romské minority. Nedílnou součástí naší diskurzivní analýzy se stal i prostor, který byl v médiích věnován členům majority a minority. Zásadní zjištění naší analýzy je homogenita diskurzu obou médií v prostoru i čase.

10 Literatura

Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti. Praha: Gabal Analysis Consulting, 2006

BARŠA, P.: *Politická teorie multikulturalismu.* Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999

BERGER, P. L., LUCKMANN, T.: *Sociální konstrukce reality. Pojednání o sociologii vědění.* Brno: CDK, 1999

BURTON, G., JIRÁK, J.: *Úvod do studia médií.* Brno: Barrister & Principal, 2001

CVVM: *Romové a soužití s nimi očima české veřejnosti.* 2013. Výzkumná zpráva [online]. Dostupné na www: <<http://cvvm.soc.cas.cz/vztahy-a-zivotni-postoje/romove-a-souziti-s-nimi-ocima-ceske-verejnosti-duben-2013>> [cit. 2-2-2014]

FAIRCLOUGH, N.: Critical discourse analysis as a method in social scientific research. In: WODAK, R., MEYER, M.(eds.) : *Methods of critical discourse analysis.* London: SAGE Publications, 2001, s. 121 - 138

FOUCAULT, M. : *Myšlení vnějšku.* Praha: Herrman & synové, 2003

HENDL, J.: *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace.* Praha : Portál, 2005

HIRT, T., JAKOUBEK, M.(eds.) : „Romové“ v osidlech sociálního vyloučení. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006

JIRÁK, J., KÓPPLOVÁ, B.: *Média a společnost: stručný úvod do studia médií.* Praha: Portál, 2007

Klíč k posílení integrační politiky obcí. Sociální vyloučení Romů a česká společnost.[online]. Praha: GAC, 2007 Dostupné na www: <http://www.gac.cz/userfiles/File/nase_prace_vystupy/GAC_KLIC_k_posileni_integracni_politiky_obci_publicace.pdf> [cit. 2-2-2014]

KUNCZIK, M.: *Základy masové komunikace.* Praha: Karolinum, 1995

MAREŠ, P.: *Chudoba, marginalizace, sociální vyloučení.* Sociologický časopis, Vol. 36, No.3, 2000, s. 285-287

- MAREŠ, P.: *Sociologie nerovnosti a chudoby*. Praha: SLON, 1999
- MCQUAIL, D.: *Úvod do teorie masové komunikace*. Praha: Portál, 2002
- MORAVEC, Š.: Nástin problematiky sociálního vyloučení romských populací. In: HIRT, T., JAKOUBEK, M.(eds.) : „Romové“ v osidlech sociálního vyloučení. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006, s. 11 – 70
- NAVRÁTIL, P. (ed.) : *Romové v české společnosti*. Praha: Portál, 2003
- RADOSTNÝ, L., RŮŽIČKA, M.: Terénní výzkum v hyperrealitě. Poznámky k mediální konstrukci vyloučené lokality. In: HIRT, T., JAKOUBEK, M. (eds.) : „Romové“ v osidlech sociálního vyloučení. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006, s. 201 - 229
- ŘÍČAN, P.: *S Romy žít budeme – jde o to jak*. Praha: Portál, 1998
- SEDLÁKOVÁ, R.: Sdělení o romském etniku v televizním zpravodajství. In: Otázky sociální inkluze romské komunity. *Sociální studia* (10) Brno: Masarykova univerzita, 2003, s. 93 – 113
- ŠIMÍKOVÁ, I., BUČKOVÁ, P., SMÉKAL, V.: Kvalita multietnického soužití. In: Navrátil, P. (ed.) : *Romové v české společnosti*, Praha: Portál, 2003, s. 105 – 125
- THOMPSON, J. B.: *Média a modernita. Sociální teorie médií*. Praha: Karolinum, 2004
- van Dijk, T. A.: *Racism and press*. New York: Routledge, 1991
- van Dijk, T. A.: *Critical discourse analysis. 2001* [online]. Dostupné na www: <<http://www.discourses.org/OldArticles/Critical%20discourse%20analysis.pdf>> [cit. 12-4-.2013]
- Van Dijk, T. A.: *New(s) racism: A discourse analytical approach. 2000* [online] Dostupné na www: <<http://www.discourses.org/OldArticles/New%28s%29%20racism%20-%20A%20discourse%20analytical%20approach.pdf>> [cit. 11-72013]
- VAŠÁT, P.: *Kritická diskursivní analýza. Sociální konstruktivismus v praxi. 2008* [online], . Dostupné na www: <<http://antropologie.zcu.cz/kriticka-diskursivni-analyza-socialni-konstruktivismus-v-praxi>> [cit. 12-3-2013]

VÁVRA, M.: Diskurz a diskurzivní analýza v sociologii. In: *Soudobá sociologie. II, (Teorie sociálního jednání a sociální struktury)*. Praha: Karolinum, 2008, s. 204 – 221

WODAK, R., MEYER, M. (eds.) : *Methods of critical discourse analysis*. London: SAGE Publications, 2001

Příloha

Analyzované články z Děčínského deníku:

1) *Happening rozvířil vlnu emocí*

Dostupné z: http://decinsky.denik.cz/zpravy_region/happening-rozviril-vlnu-emoci20110809.html

2) *Starostové: musí tu být bezpečno!*

Dostupné z http://decinsky.denik.cz/zpravy_region/starostove-musi-tu-byt-bezpecno20110811.html

3) *Lukáš Kohout, organizátor happeningu, čelí výhrůžkám*

Dostupné z: <http://decinsky.denik.cz/zlociny-a-soudy/lukas-kohout-organizator-happeningu-celi-vyhruzkam.html>

4) *Šluknovsko: Je třeba více policistů. Jenže jich ubude*

Dostupné z: http://decinsky.denik.cz/zpravy_region/sluknovsko-je-potreba-vice-policistu-jenze-jich-ub.html

5) *FOTO: Na zrušený happening přišla stovka lidí*

Dostupné z: http://decinsky.denik.cz/zpravy_region/mame-foto-20110819.html

6) *Romští asistenti udržují v sídlištích pořádek*

Dostupné z: http://decinsky.denik.cz/zpravy_region/romsti-asistenti-udrzuji-v-sidlistich-poradek.html

7) *Hromadná rvačka v Rumburku. Měla rasový podtext?*

Dostupné z: <http://decinsky.denik.cz/zlociny-a-soudy/sledujeme-v-rumburku-se-strhla-rvacka-vice-nez-dva.html>

8) *Rumburk: Radnice chce soudně zakázat demonstraci,*

Dostupné z: http://decinsky.denik.cz/zpravy_region/rumburk-radnice-chce-soudne-zakazat-demonstraci-.html

9) *Zdivočelý sever: hrozí rasismus ?*

Dostupné z: http://decinsky.denik.cz/zpravy_region/zdivocely-sever-hrozi-rasismus20110823.html

- 10) *Na Šluknovsku v neděli panuje klid, napětí ale neopadá* Dostupné z: http://decinsky.denik.cz/zpravy_region/na-sluknovsku-v-nedeli-panuje-klid-napeti-ale-neop.html
- 11) *Na Šluknovsko se opět valí extrémisté*
Dostupné z: http://decinsky.denik.cz/zpravy_region/na-sluknovsko-se-opet-vali-extremiste20110830.html
- 12) *Nacionalisté se svolávají na 10.září hned do třech měst na severu*
Dostupné z: http://decinsky.denik.cz/zpravy_region/nacionaliste-se-svolavaji-na-zari-hned-do-trech-me.html
- 13) *Policie nasadí na hlídání demonstrací přes 300 lidí*
Dostupné z: http://decinsky.denik.cz/zpravy_region/policie-nasadi-na-hlidani-demonstraci-pres--lidi.html
- 14) *Průběh demonstrace ve Varnsdorfu*
Dostupné z: http://decinsky.denik.cz/zpravy_region/sledujeme-prubeh-demonstrace-ve-varnsdorfu20110902.html
- 15) *Varnsdorf dnes čeká další pochod*
Dostupné z: http://decinsky.denik.cz/zpravy_region/varnsdorf-dnes-ceka-dalsi-pochod20110903.html
- 16) *Vývoj sobotního pochodu ve Varnsdorfu*
Dostupné z: http://decinsky.denik.cz/zpravy_region/sledujeme-vyvoj-dnesniho-pochodu-ve-varnsdorfu.html
- 17) *Starostové: Policisté od nás nesmějí odejít*
Dostupné z: http://decinsky.denik.cz/zpravy_region/starostove-policiste-od-nas-nesmeji-odejit20110902.html
- 18) *Ženu, která ve Varnsdorfu propagovala Hitlera, policie obvinila*
Dostupné z: <http://decinsky.denik.cz/zlociny-a-soudy/zenu-ktera-ve-varnsdorfu-propagovala-hitlera-polic.html>
- 19) *Ve Šluknově zasahovala policie*
Dostupné z: http://decinsky.denik.cz/zpravy_region/ve-sluknově-zasahovala-policie20110908.html

- 20) *Sledujeme vývoj dnešního shromáždění ve Varnsdorfu* Dostupné z: http://decinsky.denik.cz/zpravy_region/sledujeme-vyvoj-dnesniho-shromazdeni-ve-varnsdorfu.html
- 21) *Ve Varnsdorfu večer přepadli ženu, policie šetří i rasový motiv*
Dostupné z: http://decinsky.denik.cz/zpravy_region/ve-varnsdorfu-vecer-prepadli-zenu-policie-setri-i.html
- 22) *Demonstrace ve Varnsdorfu skončila ostrými potyčkami*
Dostupné z: http://decinsky.denik.cz/zpravy_region/demonstrace-ve-varnsdorfu-skoncila-strymi.html
- 23) *Demonstranty kropila policie vodním dělem*
Dostupné z: http://decinsky.denik.cz/zpravy_region/on-line-sledujeme-dnesni-vyvoj-demonstraci-na.html
- 24) *FOTO, VIDEO: Demonstranty rozhánělo vodní dělo*
Dostupné z: http://decinsky.denik.cz/zpravy_region/fotovideo-demonstranty-rozhnanelo-vodni-delo.html
- 25) *Vy tady snad žijete? Zlobili se lidé na antikonfliktní tým*
Dostupné z: http://decinsky.denik.cz/zpravy_region/vy-tady-snad-zijete-zlobili-se-lide-na.html
- 26) *Zásah ve Varsndorfu byl největší za tři roky*
Dostupné z: http://decinsky.denik.cz/zpravy_region/policejni-zasah-ve-varsndorfu-nejvetsi-za-tri-roky.html
- 27) *FOTO, VIDEO: Varnsdorf bouřil, v týdnu přijede Nečas*
Dostupné z: http://decinsky.denik.cz/zpravy_region/varnsdorf-znovu-bouril-k-bitce-s-policii-ale.html
- 28) *Posekám vás! vyhrožoval Rom s mačetou v ruce*
Dostupné z: http://decinsky.denik.cz/zpravy_region/posekam-vas-vyhrozoval-rom-s-macetou-ve-varnsdorfu.html
- 29) *Varnsdorf chce zklidnit ghetto*
Dostupné z: http://decinsky.denik.cz/zpravy_region/varnsdorf-chce-zklidnit-ghetto-20120918.html

30) *Rom mával mačetou, policie ho obvinila*

Dostupné z: <http://decinsky.denik.cz/zlociny-a-soudy/rom-maval-macetou-policie-ho-obvinila20110920.html>

31) *FOTO, VIDEO: Jak demonstroval Varnsdorf,*

Dostupné z: http://decinsky.denik.cz/zpravy_region/volno-ne-zase-se-jde-protestovat20110923.html

32) *Politici se snaží, přesto lidé pokračují v demonstracích*

Dostupné z: http://decinsky.denik.cz/zpravy_region/politici-se-snazi-presto-lide-pokracuji-v.html

Analyzované články ze serveru Novinky.cz

1) *Obsluha okřikla hosta, ten přivolal posily s mačetami*

Dostupné z: <http://www.novinky.cz/krimi/241127-obsluha-okrikla-hosta-ten-privolal-posily-s-macetami.html>

2) *Občané Nového Boru otřesení krvavým běsněním budou demonstrovat*

Dostupné z: <http://www.novinky.cz/domaci/241510-obcane-noveho-boru-otreseni-krvavym-besnenim-budou-demonstrovat.html>

3) *Za útok mačetami může servírka, tvrdí Romové* Dostupné z:

<http://www.novinky.cz/krimi/241722-za-utok-macetami-muze-servirka-tvrdi-romove.html>

4) *V Novém Boru se chystá demonstrace, Romy vyzvali, ať na ni nechodí*

Dostupné z: <http://www.novinky.cz/domaci/241892-v-novem-boru-se-po-macetovem-utoku-demonstrovalo-za-klid-v-ulicich.html>

5) *V Novém Boru se po mačetovém útoku demonstrovalo za klid v ulicích*

Dostupné z: <http://www.novinky.cz/domaci/241892-v-novem-boru-se-po-macetovem-utoku-demonstrovalo-za-klid-v-ulicich.html>

6) *Hromadná rvačka dvaceti proti čtyřem v Rumburku, jeden skončil v nemocnici*

Dostupné z: <http://www.novinky.cz/archiv?id=3&date=21.8.2011>

7) *Policisté obvinili dva Romy, kteří surově útočili v Rumburku*

Dostupné z: <http://www.novinky.cz/krimi/242445-policiste-obvinili-dva-romy-kteri->

[surove-utocili-v-rumburku.html](#)

8) *Stěhování chudých na Šluknovsko zdvojnásobilo kriminalitu* Dostupné z:

<http://www.novinky.cz/domaci/242510-stehovani-chudych-na-sluknovsko-zdvojnásobilo-kriminalitu.html>

9) *Třetího ze strýců krvavého útoku v Rumburku dopadla policie na Pardubicku*

Dostupné z: <http://www.novinky.cz/krimi/242758-tretiho-ze-strujcu-krvaveho-utoku-v-rumburku-dopadla-policie-na-pardubicku.html>

10) *Demonstranti pochodovali Rumburkem, ve Varnsdorfu hledali starostu* Dostupné z:

<http://www.novinky.cz/domaci/242939-demonstranti-pochodovali-rumburkem-ve-varnsdorfu-hledali-starostu.html>

11) *Ve Varnsdorfu debatovali o bezpečnosti, atmosféra byla bouřlivá*

Dostupné z: <http://www.novinky.cz/domaci/242979-ve-varnsdorfu-debatovali-o-bezpecnosti-atmosfera-byla-bourлива.html>

12) *Znepokojení Romové: Dřív k nám zašli na kafe a teď nás nenávidí*

Dostupné z: <http://www.novinky.cz/domaci/243144-znepokojeni-romove-driv-k-nam-zasli-na-kafe-ted-nas-nenavidi.html>

13) *Policejní posily nestačily, mladíci ve Varnsdorfu okradli mladou dívku*

Dostupné z: <http://www.novinky.cz/krimi/243184-policejni-posily-nestacily-mladici-ve-varnsdorfu-okradli-mladou-divku.html>

14) *Na Šluknovsku se krade přes den, policejní posily nastupují až v 17 hodin*

Dostupné z: <http://www.novinky.cz/domaci/243258-na-sluknovsku-se-krade-pres-den-policejni-posily-nastupuji-az-v-17-hodin.html>

15) *Stát bere Romům práci a pak se diví, říká starosta Nového Boru*

Dostupné z: <http://www.novinky.cz/domaci/243265-stat-bere-romum-praci-a-pak-se-divi-rika-starosta-noveho-boru.html>

16) *Starostové ze Šluknovska zvou premiéra Nečase k návštěvě*

Dostupné z: <http://www.novinky.cz/domaci/243519-starostove-ze-sluknovska-zvou-premiera-necase-k-navsteve.html>

17) *Ve Varnsdorfu demonstrovaly stovky lidí proti nárůstu kriminality*

Dostupné z: <http://www.novinky.cz/domaci/243540-ve-varnsdorfu-demonstrovaly-stovky-lidi-proti-narustu-kriminality.html>

- 18) *Policie po pochodu Varnsdorfem předvedla 12 lidí* Dostupné z: <http://www.novinky.cz/krimi/243610-policie-po-pochodu-varnsdorfem-predvedla-12-lidi.html>
- 19) *Ústecký kraj chce řešit nepřizpůsobivé, navrhl změny zákonů* Dostupné z: <http://www.novinky.cz/domaci/243635-ustecky-kraj-chce-resit-neprizpusobive-navrhl-zmeny-zakonu.html>
- 20) *Ženu, která ve Varnsdorfu propagovala Hitlera, obvinila policie* Dostupné z: <http://www.novinky.cz/krimi/243739-zenu-ktera-ve-varnsdorfu-propagovala-hitlera-obvinila-policie.html>
- 21) *Děti ve Varnsdorfu doprovázejí do školy ženy v reflexních vestách* Dostupné z: <http://www.novinky.cz/domaci/243900-deti-ve-varnsdorfu-doprovazeji-do-skoly-zeny-v-reflexnich-vestach.html>
- 22) *Aktivisté chtěli grilovat na náměstí ve Varnsdorfu, policie je nenechala* Dostupné z: <http://www.novinky.cz/domaci/244140-aktiviste-chteli-grilovat-na-namesti-ve-varnsdorfu-policie-je-nenechala.html>
- 23) *I přes policejní posily skupina Romů přepadla a oloupila ve Varnsdorfu ženu* Dostupné z: <http://www.novinky.cz/krimi/244203-i-pres-policejni-posily-skupina-romu-prepadla-a-oloupila-ve-varnsdorfu-zenu.html>
- 24) *Ve Varnsdorfu se opět demonstruje, organizátora zadržela policie* Dostupné z: <http://www.novinky.cz/domaci/244230-ve-varnsdorfu-se-opet-demonstruje-organizatora-zadrzela-policie.html>
- 25) *Ve Varnsdorfu nasazena vodní děla, létaly kameny a dělobuchy* Dostupné z: <http://www.novinky.cz/krimi/244277-ve-varnsdorfu-nasazena-vodni-dela-letaly-kameny-a-delobuchy.html>
- 26) *Protiromské protesty tlumily největší policejní manévry za poslední tři roky* Dostupné z: <http://www.novinky.cz/krimi/244319-protiromske-protesty-tlumily-nejvetsi-policejni-manevry-za-posledni-tri-roky.html>
- 27) *Policie obvinila sedm demonstrantů ze Šluknovska, dvěma hrozí až šestileté tresty*, Dostupné z: <http://www.novinky.cz/krimi/244427-policie-obvinila-sedm-demonstrantu-ze-sluknovska-dvema-hrozi-sestilete-tresty.html>

- 28) *Ve Varnsdorfu se v sobotu chystá další demonstrace* Dostupné z: <http://www.novinky.cz/domaci/244657-ve-varnsdorfu-se-v-sobotu-chysta-dalsi-demonstrace.html>
- 29) *Varnsdorfské ubytovny kontrolovali hygienici s policejní ochranou* _____
Dostupné z: <http://www.novinky.cz/domaci/244801-varnsdorfske-ubytovny-kontrolovali-hygienici-s-policejni-ochranou.html>
- 30) *Zatočte s hernami a drogami, vyzývali lidé ve Varnsdorfu radnici*
Dostupné z: <http://www.novinky.cz/domaci/244926-zatocte-s-hernami-a-drogami-vyzyvali-lide-ve-varnsdorfu-radnici.html>
- 31) *Policisté ve Varnsdorfu dav k ubytovnám nepustili*
Dostupné z: <http://www.novinky.cz/domaci/244935-policiste-ve-varnsdorfu-dav-k-ubytovnam-nepustili.html>
- 32) *Členka antikonfliktního týmu: Lidé ve Varnsdorfu už nevěří ve změnu* _____
Dostupné z: <http://www.novinky.cz/domaci/245210-clenka-antikonfliktniho-tymu-lide-ve-varnsdorfu-uz-neveri-ve-zmenu.html>
- 33) *Demonstranti ve Varnsdorfu prošli těsně vedle romských ubytoven* _____
Dostupné z: <http://www.novinky.cz/krimi/245564-demonstranti-ve-varnsdorfu-prosli-tesne-vedle-romskych-ubytoven.html>